

**BAYBURT İLİNDE ÇİFTÇİLERİN
HAYVANCILIK DESTEKLERİNDEN
YARARLANMA SEVİYELERİNİN ANALİZİ**

Ömer ŞENTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Organik Tarım İşletmeciliği

Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

2025

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BAYBURT İLİNDE ÇİFTÇİLERİN HAYVANCILIK DESTEKLERİNDEN
YARARLANMA SEVİYELERİNİN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer ŞENTÜRK

Danışman: Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

BAYBURT - 2025

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL danışmanlığında, Ömer ŞENTÜRK tarafından hazırlanan “Bayburt İlinde Çiftçilerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanma Seviyelerinin Analizi” başlıklı bu çalışma, 20.01.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

Üye : Doç. Dr. Bülent BAYRAKTAR

Üye : Doç. Dr. Nuray DEMİR

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bünyamin ALİM
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bayburt İlinde Çiftçilerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanma Seviyelerinin Analizi” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

20.01.2025

Ömer ŞENTÜRK

ÖN SÖZ

Araştırma konusunun seçiminde, tez aşamasında her zaman destek veren ve çalışma süresi boyunca desteğini devam ettiren kıymetli hocam, Prof.Dr. Vecihi AKSAKAL, Doç.Dr. Bülent BAYRAKTAR'a, anketlerin oluşturulmasında ve analizlerinde desteğini esirgemeyen Dr. İlkay UÇUM ve Abdulkadir KARABULUT'a, anketlerin uygulanmasında bir fiil sahada yanımda olan Bayburt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şube Müdürü Kürşat YILDIZ, Aydıntepe İlçe Tarım ve Orman Müdürü Murat KURT ve Demirözü İlçe Tarım ve Orman Müdürü Nevzat KILIÇ'a, bu süreçte her zaman yanımda olan aileme, başta Eşim Hatice ŞENTÜRK, kızım Ela Melek ŞENTÜRK ve Oğlum Muhammet Eren ŞENTÜRK'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca ismini yazamadığım yardımlarını esirgemeyen tüm dostlarıma özellikle de sabır ve samimiyetle soruları cevaplayan kıymetli çiftçilerimize sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Ömer ŞENTÜRK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAYBURT İLİNDE ÇİFTÇİLERİN HAYVANCILIK DESTEKLERİNDEN YARARLANMA SEVİYELERİNİN ANALİZİ

Ömer ŞENTÜRK

Bayburt Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Organik Tarım İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

Bayburt-2025, Sayfa: 59

Bu çalışma ile 2017-2021 yılları arasında Bayburt ilinde hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeyi ile tarımsal işletmeler üzerindeki etkisinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma materyali, birincil ve ikincil veri kaynaklarından toplanmıştır. Araştırmanın birincil veri kaynaklarını, Bayburt ili Merkez, Aydıntepe ve Demirözü ilçeleri ve bağlı köylerinde hayvan yetiştiriciliği yapan ve hayvancılık desteklemelerinden faydalanan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 361 işletme sahibi ile yüz yüze yapılan anket yoluyla elde edilen bilgiler oluşturmuştur. Ayrıca çeşitli kurum ve kuruluşların (Tarım ve Orman Bakanlığı, Bayburt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (Food and Agriculture Organization, FAO), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)) konu ile ilgili verileri araştırmanın ikincil veri kaynaklarını oluşturmuştur. Çalışmada, çiftçilere ait özelliklerin ortaya konulabilmesi açısından crosstab analizi, desteklemelerden faydalanma düzeylerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesinde ise karar ağacı algoritmalarından birisi olan CHAID (Chi-squared Automatic Interaction Detector; Ki-kare. Otomatik Etkileşim Dedektörü) kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunun tamamına yakını (% 90.7) erkek olmakla birlikte medeni durumu bakımından % 88,9'u evli, % 10'u bekar ve % 1.1'i ise boşanmış olduğu görülmüştür. Ankete katılanların %46,5'inin 51+ yaş ve üzeri, %40,2'sinin 31-50 yaş, %12,7'sinin 18-30 yaş grubunda olduğu, %0,6'sının da 18 yaş altı kişilerden oluştuğu belirlenmiştir. Katılımcıların hayvancılık faaliyeti süresi yönünden, %95,3'ünün 40 yıl ve altında, %4,7'sinin ise 40 yıl üzerinde üretim faaliyeti gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. İşletme tipi bakımında %58,4'ünün hem hayvancılık hem de bitkisel üretim, %37,4'ünün sadece hayvancılık ve %4,2'sinin ise sadece bitkisel üretim işletmesine sahip olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık işletmesinde büyükbaş hayvan yetiştiren üretici oranı %75,6, küçükbaş hayvan yetiştiren üreticilerin oranı %7,2, her iki hayvancılık faaliyeti yapan hayvancılık işletmesi oranı %13,9 ve diğer hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan üreticilerin oranı ise %3,3'üne sahip olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin gelir yönünden %48,6'sının hayvancılık faaliyetinden, 31 bin lira ve 70 bin lira arasında gelir elde ettiği, %32,3'ünün 71 bin lira ve üzerinde gelir elde ettiği, %19,1'inin ise 3 bin lira ile 30 bin lira arasında gelir elde ettiği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Bayburt ilinde hayvancılığa verilen desteklerin, sosyo-ekonomik ve tarımsal açıdan görüşülen üreticilere önemli bir katkı

sağladığı bulgusu elde edilmiştir. Üreticiler, yapılan desteklemelerden buzağı desteklemesi ve yem bitkileri desteklemelerini bölge açısından en önemli destekleme kalemleri olarak görmektedir. Üreticilerin hayvancılık desteklemeleri konusunda yaşadığı en önemli problemin bürokratik işlemler olduğu görülmektedir. Tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeyi ile tarımsal işletmeler üzerindeki etkisi ve önemi, tarımsal işletmelerin gelişimine doğrudan etkisi ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki rolü nedeniyle kritik ve stratejik bir öneme sahiptir. Sonuç olarak, hayvancılık desteklerinin, Bayburt ilinde sürdürülebilir bir hayvancılık için önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Mevcut sonuçlarımız sürdürülebilir ve rekabet edebilir hayvancılığın geliştirilmesine yönelik stratejileri ile alanında araştırma ve araştırmacılar için önemli katkı ve fayda sağlayabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hayvancılık destekleri, sürdürülebilir hayvancılık, CHAID analizi, Bayburt, çiftçi.

ABSTRACT

M. SC. THESIS

ANALYSIS OF FARMERS UTILIZATION LEVELS OF LIVESTOCK SUPPORT SCHEMES IN BAYBURT PROVINCE

ÖMER ŞENTÜRK

Bayburt University

Institute of Graduate Studies

Department of Organic Agriculture Management

Thesis Advisor: Prof. Dr. Vecihi AKSAKAL

Bayburt-2025, Pages: 59

The aim of this study is to examine the awareness level and utilization of agricultural supports by producers operating in the livestock sector in Bayburt province and their impact on agricultural enterprises between 2017-2021. The research material was collected from primary and secondary data sources. The primary data sources of the research were information obtained through a face-to-face survey conducted with 361 enterprise owners who were determined by simple random sampling method and who were engaged in animal husbandry and benefit from livestock supports in the Bayburt province center, Aydıntepe and Demirözü districts and their affiliated villages. In addition, data from various institutions and organizations (Ministry of Agriculture and Forestry, Bayburt Provincial Directorate of Agriculture and Forestry, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Turkish Statistical Institute (TUIK)) on the subject constituted the secondary data sources of the research. In the study, crosstab analysis was used to reveal the characteristics of farmers, and CHAID (Chi-squared Automatic Interaction Detector), one of the decision tree algorithms, was used to determine the factors that are effective in the level of benefiting from support. It was seen that almost all of the sample group of the study (90.7%) was male, and in terms of marital status, 88.9% were married, 10% were single, and 1.1% were divorced. Of the participants, 46.5% were 51+ years old, 40.2% were 31-50 years old, 12.7% were in the 18-30 age group, and 0.6% were under the age of 18. In terms of the duration of animal husbandry activity of the participants, it was determined that 95.3% had been engaged in production activities for 40 years and under, and 4.7% had been engaged in production for over 40 years. In terms of business type, it was determined that 58.4% had both livestock and plant production, 37.4% only livestock and 4.2% only plant production businesses. It was determined that the rate of producers raising large cattle in the livestock business was 75.6%, the rate of producers raising small cattle was 7.2%, the rate of livestock businesses doing both livestock activities was 13.9% and the rate of producers dealing with other livestock activities was 3.3%. In terms of income, it was determined that 48.6% of the businesses earned between 31 thousand and 70 thousand lira from livestock activities, 32.3% earned 71 thousand and above, and 19.1% earned between 3 thousand and 30 thousand lira. As a result of the research, it was found that the supports given to livestock in Bayburt province made a significant contribution to the interviewed producers in terms of socio-economic and

agricultural aspects. Producers see calf support and forage crop support as the most important support items for the region. It is seen that the most important problem experienced by producers regarding livestock support is bureaucratic procedures. Benefiting from agricultural supports and awareness level, its effect and importance on agricultural enterprises, benefiting from agricultural supports and high awareness level, its direct effect on the development of agricultural enterprises and its role in ensuring sustainability have a critical and strategic importance. As a result, it has been concluded that livestock supports are important for sustainable livestock farming in Bayburt province. It is anticipated that our current results will provide significant contributions and benefits for strategies for the development of sustainable and competitive livestock farming and for research and researchers in the field.

Keywords: Livestock support, sustainable livestock, CHAID analysis, Bayburt, farmer.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLOLAR.....	XI
ŞEKİLLER.....	XIII
KISALTMALAR.....	XIV
SİMGELER.....	XIV
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
Araştırmanın Amacı	1
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları ve Dezavantajları	2
Terimler ve Tanımları.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. HAYVANCILIK VERİLERİ.....	4
1.1.1. Dünya Hayvancılık Verileri.....	4
1.1.2. Türkiye Hayvancılık Verileri	5
1.1.3. Bayburt Hayvancılık Verileri	7
1.2. HAYVANCILIK DESTEKLERİ.....	9
1.2.1. Türkiye Geneli Hayvancılık Destekleri.....	9
1.2.2. Bayburt İlinde Hayvancılık Destekleri.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	16
2. YÖNTEM.....	16
2.1. MATERYAL.....	16
2.1.1. Araştırma Alanı	16
2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	18
2.2.1. Evren ve Örneklem.....	18
2.2.2. Veri Toplama Teknikleri/Araçları.....	19
2.2.3. Verilerin Analizi.....	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	21
3. BULGULAR	21
3.1. ÇALIŞMAYA AİT SONUÇLARIN ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ (CROSSTAB) İLE DEĞERLENDİRİLMESİ	21
3.2. KATILIMCILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	21
3.3. HAYVANCILIK İŞLETMELERİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	24
3.4. HAYVANCILIK DESTEKLERİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	33
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	44
KAYNAKÇA.....	50

EKLER	52
Ek 1: Anket Formu	52
ÖZ GEÇMİŞ	59

TABLÖLAR

Tablo 1: Dünya Hayvan Varlığı	4
Tablo 2: Dünya Süt Üretimi	4
Tablo 3: Dünya Et Üretimi	5
Tablo 4: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı	6
Tablo 5: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı	6
Tablo 6: Bayburt İli Arazi Dağılımı	7
Tablo 7: Bayburt’ta Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı	7
Tablo 8: Bayburt’ta Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı	8
Tablo 9: Tarım Ve Orman Bakanlığı Tarafından Hayvancılık Sektörüne Verilen Destekler ...	9
Tablo 10: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Tarımsal Desteklemeler	11
Tablo 11: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Hayvancılık Destekleme Miktarı	12
Tablo 12: Bayburt’ta Yıllar İtibariyle Tarımsal Destekleme Miktarı	14
Tablo 13: Bayburt’ta Hayvancılık Desteklemeleri Kapsamında Yapılan Destekleme Miktarı	15
Tablo 14: DOKAP Bölgesi Hayvan Sayıları	17
Tablo 15: DOKAP Bölgesi Çayır-Mera Alanı	18
Tablo 16: Ankete Katılan Çiftçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	22
Tablo 17: Ankete Katılan Çiftçilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	22
Tablo 18: Ankete Katılan Çiftçilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	22
Tablo 19: Ankete Katılan Çiftçilerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	23
Tablo 20: Ankete Katılan Çiftçilerin Sahip Oldukları Sosyal Güvencelerine Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	23
Tablo 21: Diğer Aile Fertlerinin Cinsiyet Durumlarının Değerlendirilmesi	24
Tablo 22: Ankete Katılan Çiftçilerin Tarım Dışındaki Yaptıkları Faaliyetlere Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi	24
Tablo 23: Ankete Katılan Çiftçilerin Hayvancılık Faaliyeti Deneyimlerinin Değerlendirilmesi	24
Tablo 24: İşletmenin Ana Üretim Faaliyetinin Değerlendirilmesi	25
Tablo 25: İşletmelerin Hayvancılık Faaliyet Alanlarının Değerlendirilmesi	25
Tablo 26: İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Sayısı Varlığının Değerlendirilmesi	26
Tablo 27: İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Sayısı Varlığının Değerlendirilmesi	26
Tablo 28: İşletmelerin Barınak Tiplerinin Değerlendirilmesi	26
Tablo 29: İşletmelerin Ahır Tiplerinin Değerlendirilmesi	26
Tablo 30: İşletmelerin Barınak Planını Yaparken Dikkate Aldıkları Durumların Değerlendirilmesi	27
Tablo 31: İşletmelerde Mevcut Alet-Ekipman Varlığının Değerlendirilmesi	27
Tablo 32: İşletmedeki Üretim Tiplerinin Değerlendirilmesi	28
Tablo 33: İşletmelerde Üretilen Sütün Değerlendirme Şekli	28
Tablo 34: Besicilik Faaliyeti Yapan İşletmelerin Dağılımlarının Değerlendirilmesi	28

Tablo 35: Hayvancılık Faaliyetlerindeki Önemli Harcama Kalemlerinin Değerlendirilmesi.	29
Tablo 36: Hayvanların Ahırda Kalma Sürelerinin Değerlendirilmesi.....	29
Tablo 37: İşletmede Kaba Yem Sıkıntısı Yaşanma Durumlarının Değerlendirilmesi	30
Tablo 38: Hayvanların Kaba Yem İhtiyacını Yeteri Kadar Karşılama Durumlarının Değerlendirilmesi.....	30
Tablo 39: Meraların Yeterliliğinin Değerlendirilmesi.....	30
Tablo 40: Çiftçilerin İşletmelerindeki Kaba Yem Üretim Durumlarının Değerlendirilmesi	31
Tablo 41: Yem Bitkisi Desteginin Yem Bitkileri Alanını Artırma Durumunun Değerlendirilmesi.....	31
Tablo 42: Üreticilerin Suni Tohumlama Yaptırma Durumlarının Değerlendirilmesi	32
Tablo 43: Suni Tohumlamada Hayvanların Gebe Kalmamasının Nedeni	32
Tablo 44: Tabii Tohumlama Kullanma Yöntemlerinin Değerlendirilmesi	32
Tablo 45: Hayvanların Gebe Kalamama Sebebinin Değerlendirilmesi	33
Tablo 46: Üreticilerin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumu.....	33
Tablo 47: Üreticilerin Toplam Yıllık Geliri	34
Tablo 48: Hayvancılık Faaliyeti Gelir Grupları.....	34
Tablo 49: Üreticilerin Son Beş Yılda Yapılan Desteklemeler Hakkındaki Düşünceleri.....	34
Tablo 50: Üreticilerin Faydalandıkları Büyükbaş Destek Sayısı	35
Tablo 51: Üreticilerin Faydalandıkları Küçükbaş Destek Sayısı	35
Tablo 52: Bölge İçin Önemli Olan Destekleme Kalemleri	36
Tablo 53: Üreticilerin Artmasını İstediği Destekleme Kalemleri.....	36
Tablo 54: Üreticilerin Üretici Örgütlerine Üyelik Durumu.....	37
Tablo 55: Üreticilerin Destekleri Öğrenme Kanalları	37
Tablo 56: Üreticilerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanmaya Başladıktan Sonra Gelirlerindeki Değişim Durumu	37
Tablo 57: Hayvancılık Desteklerinin İşletmelerin Gelişimine Etkisi.....	38
Tablo 58: Desteklerin Kullanma Amacı	38
Tablo 59: Hayvancılık Desteklerinde Karşılaşılan Sorunlar	38

ŞEKİLLER

Şekil 1: Araştırma Alanı Lokasyon Haritası	16
Şekil 2: Amacına Ulaşmadığı Düşünülen Destekleme Kalemlerine Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı İle Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi	41
Şekil 3: 2017-2021 Dönemi Hayvancılık Desteklemelerinin Başarılı Olma Durumlarına Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı İle Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi	42
Şekil 4: Yıllık Toplam Gelire Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı İle Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi.....	43

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİTOM	: Bayburt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler
CHAİD	: Chi-Sriared Autumatic İnretaction
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
FAO	: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü
IRAP	: İl Afet Risk Azaltma Planı
KEÜB	: Kırmızı Et Üreticileri Birliği
KKYDP	: Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPSS	: Statistical Packet for Social Sciences
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TEPGE	: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
TL	: Türk Lirası
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TRGM	: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

SİMGELER

%	: Yüzde
kg	: Kilogram
km ²	: Kilometrekare
₺	: Türk Lirası
°	: Derece
>	: Büyük
<	: Küçük
≥	: Büyükeşit
≤	: Küçükeşit

GİRİŞ

Tarım sektörü, devletin en fazla müdahale ettiği sektörlerden biridir. Tarım üreticilerinin desteklenmesi ve gözetilmesi, yalnız besin maddesi üretimi ile sınırlı olmayıp geçimini ve yaşam biçimini tarımsal üretime bağlamış bir toplumun korunması açısından da önemlidir (Yavuz, 2016). Üreticilerin hayvansal üretim gelirinin tarımsal üretimdeki payını arttırmak için hayvancılık potansiyelinin rasyonel bir şekilde değerlendirilerek gerekli tedbirlerin alınması ve bu kesimin teşvik edilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir (Koçak, 2007).

Türkiye’de tarımsal destekler 1930’lu yıllardan itibaren ilk olarak tahıllarda başlatılmıştır. Hayvancılık sektörü için destekler 1950’li yıllara kadar yerli ırkların ıslahı, hastalıkların kontrolü ve veterinerlik hizmetleri şeklinde yürütülmüştür. Bu dönemden itibaren Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu, Et Balık Kurumu ve Yem Sanayi gibi kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığı ile sektöre girdi ve ürün desteği sağlanmıştır. Türkiye’de 2000 yılında yayımlanan 467 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile hayvancılık destekleme araçları yeniden düzenlenmiş ve uygulamalarda devamlılık sağlanmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca hazırlanan ve 2000/2004 yıllarını kapsayan "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki Kararname" destekleme programı uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda, hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvansal üretimin artırılması amacıyla, nitelikli kaba yem açığının kapatılması için yem bitkileri üretiminin teşvik edilmesi, süt destekleme primi, anaç sığır desteklemesi, besi sığır desteklemesi süt, buzağı desteği genetik ıslahı daha etkili ve yaygın hale getirmek için suni tohumlama ile soy kütüğü kayıtları tutulması ve belgeli damızlık kullanımının teşvik edilmesi gibi önemli uygulamalardan bir kaçını oluşturmaktadır (Nigün & Yılmaz, 2015).

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu çalışmada; Türkiye de uygulanan hayvancılık destekleme politikalarının etkileri Bayburt ili örneği ile değerlendirilmiştir. Bu araştırma ile Bayburt ilinde hayvancılık faaliyeti yapan çiftçilerin destekleme ödemelerinden yararlanma düzeyini incelemek ve desteklerden faydalanma düzeylerinde etkili olan faktörlerin tespit edilerek ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Bayburt ilinde hayvancılık faaliyeti yapan üreticilerin destekleme ödemelerinden yararlanma düzeyini incelemek, desteklemelerin etkilerini işletmeler açısından analiz etmek, üreticilerin desteklemeler hakkındaki görüşlerini ortaya

koymak ve politika yürütücülerine yerel bazda oluşturulacakları tarımsal destekleme programları hakkında fikirler sunmaktır.

Araştırmanın  nemi ve Gerekçesi

Bayburt, Doğu Karadeniz bölgesi illeri içerisinde bölge hayvancılığının sürdürülebilirliği, geniş mer'a alanları ve yeterli yem bitkisi üretim alanlarının olması nedeni ile bölgede hayvancılık yönünden stratejik öneme sahip bir ildir. İlde yürütülmekte olan tarımsal faaliyetler içerisinde hayvancılık, bölgenin iklim ve coğrafik yapısı dikkate alındığında tarım sektörü içerisinde en karlı faaliyet koludur. Tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeyleri ile tarımsal işletmeler üzerindeki etkisinin incelenmesinin gerekçesi ve önemi ise Bayburt ilinde hayvancılık faaliyeti yapan üreticilerin destekleme ödemelerinden yararlanma düzeyini incelemek ve desteklemelerin etkilerini işletmeler açısından analiz etmek için gereklidir. Hayvancılık sektöründe üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeylerinin incelenmesi, hem sektörel gelişim hem de ekonomik istikrarın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Hayvancılık desteklemelerin etkisinin incelenmesine yönelik araştırmalar, hayvancılık sektöründe sürdürülebilirliğinin sağlanmasında etkili politikaların ve stratejilerin oluşturulması ve geliştirilmesi adına önem arz etmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Dezavantajları

Tez çalışmasının bazı sınırlamaları bulunmaktadır. Birincisi, bu çalışmada yüz yüze görüşme yoluyla anket uygulama aracı kullanılmıştır. Bu da yanıt yanlılığına neden olabilmektedir. İkincisi ise mevcut  alışma Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Bayburt ilinde yürütüldüğü için sonuçlar Türkiye'deki hayvan yetiştiriciliği yapan ve hayvancılık desteklemelerinden faydalanan çiftçiler için genelleştirilemez. Bu sınırlamalara rağmen çalışmanın güçlü yönleri de vardır. Bu  alışma, Bayburt ilinde çiftçilerin hayvancılık desteklerinden yararlanma seviyelerinin analizinin bazı değişkenler açısından araştırıldığı ilk çalışma olması nedeniyle değerlidir.

Terimler ve Tanımları

Hayvancılık işletmeleri

Hayvan ve hayvansal ürünler elde etmek amacıyla üretim faktörlerini bilinçli ve sistemli şekilde bir araya getiren, azami kar elde etmek amacıyla üretimde bulunan, bu üretim sonucu katma değer yaratan iktisadi üniteler "hayvancılık işletmesi" olarak tanımlanmaktadır.

Hayvancılık Destekleri

Hayvancılık desteklemesi, ülke hayvancılığının geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, hayvancılık politikalarının yürütülmesinde etkinliğin artırılması, üretim planlamasına katkı sağlanması, yerli üretimin teşvik edilmesi, üretim, verimlilik ve kalitenin artırılması, hayvan genetik kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla hazırlanmış olup hayvansal üretim, su ürünleri üretimi, tarımsal araştıırma ve geliştirmenin desteklenmesine ilişkin hususları kapsayan desteklemelerdir. Hayvancılık destekleri kapsamında hayvan kapasitesini ve verimini arttırmak amacıyla ilgili yatırım konularında çiftçiler yararlanılmaktadır. Temel hayvancılık destekleri, büyükbaş hayvancılık destekleri, küçükbaş hayvancılık destekleri, atık desteği, arıcılık desteği, ipek böceği gibi desteklemelerden oluşmaktadır. Hayvansal rün geliştirme destekleri, çiğ süt desteği, çiğ sütü işleyerek et ve süt kurumu genel müdürlüğüne satan üreticilere destek ödemesi, besilik erkek sığır (karkas) desteği, tiftik üretim desteği, su ürünleri yetiştirciliği desteklerini kapsamaktadır. Ayrıca tarımsal araştıırma ve geliştirmenin desteklenmesi kapsamında, hayvan gen kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla belirtilen tutarlarda destekleme ödemesi de yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. HAYVANCILIK VERİLERİ

1.1.1. Dünya Hayvancılık Verileri

Dünyada hızla artan nüfus artışı ile birlikte beslenme ve gıda sorunu da hızla artmakta, bu durum da hayvancılığın stratejik önemini artırmaktadır (Ertuğrul, 2000). Dünyada yıllar itibariyle hayvan varlığı değişim oranları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Dünya Hayvan Varlığı (1.000 Baş) (FAO, 2023)

Hayvan Türü	Sığır	Koyun-Keçi	Domuz	Manda	Kanatlı	Deve
1970	1.081.641	1.440.966	547.231	107.263	5.699.092	23.479
1980	1.217.018	1.562.997	797.778	121.494	7.953.134	23.832
1990	1.298.403	1.799.114	855.963	148.184	11.752.063	25.321
2000	1.314.761	1.805.676	899.105	164.114	16.021.384	28.117
2010	1.428.636	2.000.380	965.855	196.142	30.451.890	24.086
2020	1.525.939	2.391.243	952.632	187.623	35.033.346	38.654
2021	1.529.295	2.396.135	975.410	203.939	27.611.738	39.296
2022	1.551.515	2.466.921	978.971	205.142	28.310.155	41.772
Değişim (%)	43	71	79	91	397	78

Tablo 1 incelendiğinde 2022 yılında dünyada 1,6 milyar baş sığır, 2,5 milyar baş koyun ve keçi, 205 milyon baş manda, 42 milyon baş deve, 979 milyon baş domuz ve 28,3 milyar adet kanatlı hayvan varlığı bulunmaktadır. Geçmiş yıllara bakılarak bir değerlendirme yapıldığında dünyada 1970 yılına göre 2022 yılında hayvan varlıklarında sığırdan %43, koyun ve keçide %71 domuzda %79 ve manda da %91’lik artış sağlanmıştır. Kanatlılarda ise bu artış %397 olmuştur. (FAO, 2023).

Tablo 2: Dünya Süt Üretimi (1.000 ton) (FAO, 2023)

Ülkeler	AB	ABD	Afrika	Dünya	Türkiye
1970	132.090	53.073	13.844	391.946	7.343
1980	158.069	58.244	17.085	465.819	9.615
1990	155.547	67.005	21.510	544.196	9.617
2000	156.155	76.023	27.986	582.091	9.794
2010	153.367	87.474	44.329	724.802	13.544

2020	160.160	101.277	51.083	886.862	21.839
2021	159.872	102.655	53.722	918.163	23.200
2022	159.339	102.747	50.920	930.295	21.563
Değişim (%)	21	94	268	137	194

Dünya süt üretimi 1970 yılında yaklaşık 392 milyon ton iken 2022 yılında %137 artarak 930 milyon tona ulaşmıştır. Türkiye süt üretimi ise 1970 yılında 7,3 milyon ton iken 2022 yılında %194 artarak 21,6 milyon tona ulaşmıştır. Dünyada 2022 yılında kişi başına ortalama yıllık süt üretim miktarı 117 kg iken Türkiye’de bu miktar 253 kg’a ulaşmıştır (TİGEM, 2023).

Tablo 3: Dünya Et Üretimi (1.000 ton) (FAO, 2023)

Ülkeler	AB	ABD	Afrika	Dünya	Türkiye
1970	26.107	34.410	5.070	100.668	572
1980	35.898	42.847	6.690	136.736	688
1990	40.040	51.612	8.739	179.423	1.161
2000	43.107	74.177	11.549	229.938	1.397
2010	43.107	92.755	16.408	293.485	2.356
2020	44.324	48.711	19.875	337.180	3.275
2021	44.249	48.877	22.083	357.392	4.256
2022	43.107	47.531	22.742	360.618	4.670
Değişim (%)	63	38	349	258	716

Dünyada et üretimi (su ürünleri hariç) 1970 yılında 100,7 milyon ton iken 2022 yılında 3,6 kat artarak 360,6 milyon tona ulaşmış, kişi başına ortalama yıllık et üretimi ise 27 kg iken 2022 yılında 45,4 kg’a ulaşmıştır. Türkiye de ise de bu miktar 1970 yılında kişi başına et üretimi 16 kg iken 2022 yılında 54,8 kg’a ulaşmıştır. Dünya ve Türkiye’de et üretiminin türlere göre dağılımı değerlendirildiğinde, Dünya et üretiminde %34 payı olan domuzun Türkiye’de üretiminin yok denecek kadar az miktarda olduğu görülmektedir. Buna karşın Türkiye’de son yıllardaki et üretimindeki artışta kanatlı hayvan üretiminin payı büyüktür (TİGEM, 2023).

1.1.2. Türkiye Hayvancılık Verileri

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hayvancılık sektörü içerisinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği önemli bir üretim kolu olarak yer almış ve her zaman diğer hayvansal üretim kollarına göre daha fazla ilgi görmüştür (TİGEM, 2023).

Tablo 4: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı (1.000 Baş) (TÜİK, 2024a)

Hayvan Türleri	Sığır	Manda	Toplam
1980	15.567	1.040	16.607
1990	12.173	429	12.602
2000	10.761	146	10.907
2010	11.370	85	11.455
2020	17.963	192	18.155
2021	17.851	186	18.037
2022	16.852	172	17.024
2023	16.421	162	16.583
Değişim (%)	5.5	-84.4	-0,1

1980 yılında 15.5 milyon baş olan sığır varlığı 2023 yılında %5.5’lik artışla 16.4 milyon baş olurken manda türünde aksi yönde %84.4’lük bir azalış olmuştur (Tablo 4). Türkiye’nin 1990 yılında toplam 12 milyon 173 bin baş olan sığır varlığının %10’u kültür ırkı, %34’ü melez ırkı, %56’sını da yerli ırklar oluşturur iken 2023 yılında toplam 16 milyon 421 bin baş sığır varlığının %49’unu kültür ırkı, %44’ünü melez ırkı ve %7’sini yerli ırk oluşturmaktadır (TİGEM,2023).

Ülkemizde küçükbaş hayvan üretimi tarih boyunca önemli bir yer almıştır. Özellikle koyunculuk küçükbaş hayvan üretiminin temelini oluşturmaktadır. Koyun yetiştiriciliği ülke ekonomimize büyük katkı sağlamaktadır (Hasar, 2021).

Tablo 5: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı (1.000 Baş) (TÜİK, 2024b)

Hayvan Türleri	Koyun	Keçi	Toplam
1980	46.026	18.775	64.801
1990	43.647	11.942	55.589
2000	43.647	7.201	35.693
2010	23.090	6.293	29.383
2020	42.127	11.986	54.113
2021	45.178	12.342	57.520
2022	44.688	11.578	56.266
2023	42.060	10.303	52.363
Değişim (%)	-8,6	-45,1	-19,1

Ülkemizde geçmiş yıllarda pek çok kesimin geçimini sağlayan keçicilik faaliyetinde 1991-2010 yılları arasında azalma görülmüştür. Keçi sayısı 1990 yılında 11,9 milyon baş iken

2010 yılında 6,3 milyon başa düşmüş, 2010 yılından itibaren ise son yıllarda keçi sütü ve ürünlerine olan talebin artması sonucu kademeli olarak 2023 yılında keçi varlığı tekrar 1990 yılı rakamlarına ulaşmıştır (Tablo 5).

1.1.3. Bayburt Hayvancılık Verileri

Mevcut çalışmamızın konusunu oluşturan Bayburt İli Karadeniz Bölgesi'nin, Doğu Karadeniz bölümünde yer alan Bayburt ovasına, güneyden açılan Masat çayı vadisinde kurulmuştur. Kuzeyden Soğanlı, güneyden Otlukbeli, doğudan Mescit ve batıdan da Giresun dağları ile çevrili olan Bayburt ovası, tektonik orijinli yapıda olup arazi dağılımı Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Bayburt İli Arazi Dağılımı (IRAP, 2024)

Arazi Dağılımı	Alan (ha)	(%)
Tarım Alanı	108.744	29,8
Çayır-Mera Alanı	209.814	57,5
Orman Alanı	29.793	8,2
İşlenmeyen-diğer	16.329	4,5
Toplam	364.680	100,0

Tablo 7: Bayburt'ta Yıllar İtibariyle Büyükbaş Hayvan Varlığı (Baş) (TÜİK, 2024a)

Yıllar	Sığır			Manda	Toplam	Büyükbaş	Değişim
	Kültür	Kültür Melezi	Yerli		Hayvan Sayısı (Baş)		oranı (%)
1995	2.970	49.130	21.590	1.240	74.930		100
2000	10.520	48.530	4.700	710	64.460		86
2005	10.350	48.302	5.010	685	64.347		86
2010	11.523	44.191	3.839	457	60.010		80
2015	10.684	71.836	1.877	1.062	85.452		114
2020	9.900	76.244	242	796	87.182		116
2021	9.677	69.014	192	854	79.737		106
2022	9.618	68.251	883	816	79.568		106
2023	6.372	64.611	31	723	71.737		96

Bayburt ilinde büyükbaş hayvan sayıları ve yıllar içerisindeki değişimi Tablo 7'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde kültür melezi ırkı büyükbaş hayvan oranı 1995 yılında il sığır varlığının %68'nini oluştururken yerli ırkın oranı %29 civarında olduğu görülmektedir. 1995-

2023 yılları arasında kültür ve melez ırkın sığır sayısının toplam sığır içerisindeki payı %99'un üzerine çıkarken yerli ırkın oranı %1'in altına düşmüştür.

Bayburt ilinde manda sayısına ait veriler incelendiğinde 2010 yılına kadar bir azalma olduğu görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın yok olma tehdidi altında olan manda popülasyonunu artırmak amacıyla 2011 yılında yürürlüğe koyduğu Halk Elinde Hayvan Islahı Ülkesel projesi ile birlikte manda sayısı Türkiye' de olduğu gibi Bayburt'ta da %58 artarak 723 başa yükselmiştir.

Bayburt ili coğrafi yapısı ve toplam arazilerinin yaklaşık olarak 3/5'ini oluşturan geniş çayır-mera alanları ile mevcut çayır-mera alanlarından faydalanan hayvan sayısının kapasitenin oldukça altında olması göz önüne alındığında çiftçisine küçükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından son derece cazip bir doğal ortam sunmaktadır. Bayburt ilinde küçükbaş hayvan sayısı geçmiş yıllara göre büyük oranda azalsa da halen sürdürülen önemli bir faaliyet olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 8'de Bayburt da koyun sayısının değişimi incelendiğinde, 2000 yılından itibaren yaşanan kuraklık ve ekonomik kriz nedeniyle çiftçinin koyun varlığının bir bölümünü satmak zorunda kalması, ildeki koyun sayısının daha da azalmasına yol açmıştır. Koyun sayısının özellikle 1995'den (156.660 baş) sonra %90 azalarak 2010 yılında 23 137 başa kadar gerilediği görülmektedir. Bundan sonra bazı yıllarda koyun sayısı bir miktar yükselse de 1990' lı yılların çok uzağında kalmıştır.

Tablo 8: Bayburt'ta Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı (Baş) (TÜİK, 2024b)

Yıllar	Koyun		Keçi		Toplam Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	Değişim oranı (%)
	Sayı (baş)	Değişim Oranı (%)	Sayı (baş)	Değişim Oranı (%)		
1995	156.660	100	4.420	100	161.080	100
2000	124.330	79	3.020	68	127.350	79
2005	81.803	52	3.052	69	84.855	53
2010	23.137	15	2.222	50	25.359	16
2015	47.904	31	7.378	167	55.282	34
2020	44.786	29	5.902	134	50.688	31
2021	63.878	26	6.586	127	70.464	44
2022	73.600	47	6.554	148	80.154	50
2023	67.926	43	6.094	138	74.020	46

2019 yılında Bayburt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülen “Köyümde Yaşamak İçin Bir Sürü Nedenim Var” projesi nedeniyle koyun sayısı %52 artarak 2023 yılında 67.926 başa yükselmiştir (Tablo 8).

Bayburt da keçi varlığının değişimi incelendiğinde, 1995 yılında 4.420 baş olan keçi varlığı zaman içerisinde önemli ölçüde azalarak (%50) 2010 yılında 2.222 başa düşmüştür. 2010 yılından itibaren alınan tedbirlerle yeniden artışa geçen keçi varlığı (%38) 2023 yılında 6.094 başa çıkmıştır.

1.2. HAYVANCILIK DESTEKLERİ

1.2.1. Türkiye Geneli Hayvancılık Destekleri

Türkiye’de 2000 yılından sonra hayvancılık sektörünün geliştirilmesi maksadıyla uygulanan destekleme politikalarında önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle 2005 yılından sonra hayvancılık destekleri sayısı artmış ve çeşitlenmiştir. Yem bitkileri, süt teşvik primi, suni tohumlama ve buzağı destekleri başlıca hayvancılık desteklemelerini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği müzakere çalışmaları kapsamında hayvancılık sektörü stratejik olarak ele alınarak AB ile rekabet edebilecek düzeye getirilmesi ve güçlü bir yapıya kavuşturulması için 2005–2013 Hayvancılık Ana Planı ve Stratejisi hazırlanmıştır (Demir & Yavuz, 2010). Avrupa Birliği uyum yasaları kapsamında güvenilir gıda üretimi ve hayvansal gıda ürünlerinin AB hijyen kriterlerine uyum zorunluluğu, Türkiye’deki hayvancılık işletmelerinin değişimi ve dönüşümü üzerine etkili olmuştur (Saçlı, 2005). Türkiye süt sığırcılığında da teknik ve ekonomik yönlü değişimler gözlenmiştir. Teknik yönlü değişimler; işletmelerin süt sığırı sayısı, süt üretim miktarı ve işletme büyüklüğü; ekonomik yönlü değişimler ise sanayide işlenen süt miktarının artışına, pazarlanan sütün değerine, süt verimimine, süt-yem paritesine ve yatırımların niteliğine olumlu yönde etki etmiştir (Çukur vd., 2009).

Hayvancılık desteklemeleri, Türkiye’deki büyükbaş hayvan varlığı ve et üretimini önemli düzeyde arttırılmasına rağmen, iç piyasadaki talep artışı nedeniyle son yıllarda önemli miktarda ithalat da gerçekleştirilmiştir (Alhas Eroğlu, 2017).

Tablo 9: Tarım ve Orman Bakanlığı Tarafından Hayvancılık Sektörüne Verilen Destekler (TOB,2024b)

Yem Bitkileri Üretim Desteği
Buzağı-Manda-Malak Desteği
Çoban (Sürü Yöneticisi) İstihdam Desteği
Koyun-Keçi Desteği
Tiftik Üretim

Hayvancılık Destekleri

Süt Primi
İpek Böceği
Arıcılık
Su Ürünleri
Hayvan Hastalık Tazminatları
Aşı Desteği
Atık Desteği
Hayvan Gen Kaynakları
Çiğ Sütün Değerlendirilmesi
Büyükbaş Hayvan Besi Desteği
Sürü Büyütme ve Yenileme Desteği
Hastalıklardan Ari İşletme Desteği
Hayvan Hayat Sigortası Desteği

Tarımsal Destekleme politikasının öncelikli amaçları, tarım ürünlerinin, üretiminin yönlendirilmesi, üreticinin desteklenmesi ve ülke ekonomisindeki dengelerin korunmasıdır. Bu kapsamda Türkiye’de hayvancılığı geliştirmek için hayvancılık destekleme politikaları izlenmektedir. Türkiye’de yıllar itibariyle Tarımsal destekleme miktarları Tablo 10’da verilmiştir. Tarıma verilen destekler 2010 yılında 5.9 milyar liradan 2022 yılı sonunda 63,4 milyar liraya ulaşmıştır. 2023 yılında 54 milyar lira olarak öngörülen tarımsal destekleme bütçesi yıl içinde %17,4 oranında artışla 63,4 milyar liraya yükselmiştir. Hayvancılık desteklemelerinin 2023 yılı toplam destekleme bütçesi içindeki payı %24.3 seviyesine kadar yükselmiştir. 26 Temmuz 2024 tarihli Resmi Gazete’de yer alan 2024-2026 Yıllarında Yapılacak Hayvancılık Desteklemelerine İlişkin Karar (Karar Sayısı: 8760) ile hayvancılık destekleri 2024-2026 yıllarını kapsayacak şekilde 3 yıllık olarak açıklanmıştır.

Türkiye’de yıllar itibariyle hayvancılık destekleme miktarı Tablo 11’de verilmiştir. Türkiye’de hayvancılık sektörüne verilen hayvancılık destekleri 2010 yılında 1.1 milyon lira iken 2023 yılında 13 kat artarak 13,8 milyon liraya ulaşmıştır. Türkiye’de 2023 yılında en fazla desteğin çiğ süt desteği olarak verildiği, çiğ süt desteğini buzağı desteğinin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 10: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Tarımsal Desteklemeler (1000 TL) (SBB,2024)

Destek Konusu	2010	2015	2020	2021	2022	2023
Alan Bazlı Tarımsal Destekler	1.858.665	2.605.154	5.021.000	5.895.000	10.857.000	18.584.000
Fark Ödemesi Destekleri	2.071.451	2.726.893	5.372.000	5.070.000	9.524.000	7.759.000
Hayvancılık Destekleri	1.192.617	2.932.187	7.857.000	7.366.000	9.753.000	15.406.000
Tarımsal Sigorta Hizmetleri	80.896	528.718	1.473.000	1.250.000	3.856.000	5.200.000
Diğer/ Telafi Edici Destek	200.632	555.418	1.407.000	1.636.000	3.827.000	9.924.000
Kırsal Kalkınma	284.263	300.987	814.000	1.719.000	1.825.000	6.307.000
Genel Toplam	5.881.069	10.003.716	20.388.826	22.966.000	39.642.000	63.379.000

Tablo 11: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Hayvancılık Destekleme Miktarı (1.000 TL) (TOB, 2024a: Gül, 2023)

Destek Konusu	2010	2015	2020	2021	2022	2023
Büyükbaş hayvan Hastalıkları Tazminatı Desteği	0	0	301.750	191.945	287.648	1.042.385
Yem Bitkileri Üretimi Desteği	231.606	338.418	783.895	823.977	853.885	734.691
Çiğ Süt Desteği	334.077	580.638	1.400.000	2.045.000	4.662.736	4.220.126
Buzağı Desteği	42.126	108.960	3.489.000	2.300.000	1.940.006	2.229.846
Arıcılık ve Bal Desteği	21.968	60.743	120.000	120.000	144.257	225.453
Hastalıklardan Ari İşletme Desteği	0	0	100.000	100.000	201.940	410.583
Islah Amaçlı Küçükbaş hayvan Yetiştirici Birlikleri	137.150	478.938	1.040.000	1.040.000	1.077.000	1.195.103
Büyükbaş Hayvan Besi Desteği	0	149.040	250.000	187.000	111.516	216.168
Sürü Yöneticisi istihdamı Desteği	0	4.093	40.000	40.000	63.090	117.348
Büyükbaş Damızlık Hayvan Alım Desteği	0	0	50.000	63.092	16.315	15.216
Süt Sığırı Sigortası Desteği	0	0	208.284	228.000	257.369	280.000
Diğer	367.197	3.841.552	97.770	58.807	130.057	3.103.016
Genel Toplam	1.134.124	5.562.382	7.880.699	7.197.821	9.745.819	13.789.935

1.2.2. Bayburt İlinde Hayvancılık Destekleri

Yıllar itibariyle Bayburt ilindeki üreticilere verilen tarımsal destekleme miktarları Tablo 12’de verilmiştir. Buna göre, Türkiye genelinde olduğu gibi Bayburt ilinde de hayvancılık desteklemelerinde artış görülmektedir. İlde hayvancılık desteklemelerini, alan bazlı desteklemeler ve fark ödemeleri takip etmektedir.

Bayburt İlinde hayvancılık desteklemeleri kapsamında yapılan destekleme kalemleri ve miktarları Tablo 13’de verilmiştir. Bayburt ilinde hayvancılık destekleri için 2010 yılında 2.972.410 lira ödeme yapılmışken, bu rakam 2023 yılında %1192 artışla 38.418.354 lira ödemeye ulaşmıştır. İlde büyükbaş hayvancılık desteklerinde son üç yılda ilk üç desteğin; buzağı desteği, yem bitkisi desteği ve anaç koyun-keçi desteği olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Bayburt'ta Yıllar İtibariyle Tarımsal Destekleme Miktarı (TL) (BİTOM, 2023)

Destek Konusu	2010	2015	2020	2021	2022	2023
Alan Bazlı Tarımsal Destekler (Gübre ve Mazot Desteği)	2.035.926	3.052.169	8.478.259	9.888.400	34.728.306	41.130.425
Fark Ödemesi Destekleri	0	336.900	689.886	276.871	525.202	17.216.198
Hayvancılık Destekleri	2.972.410	8.943.678	21.125.768	24.682.275	23.548.537	38.418.354
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	93.483	780.219	400.200	522.265	1.034.934	2.526.963
Kırsal Kalkınma Destekleri	577.416	21.905	2.279.550	3.033.085	221.939	1.803.854
Uzman Eller Proje Desteği					1.100.000	7.350.000
Genel Toplam	5.679.235	13.134.871	32.973.663	38.402.896	61.158.918	108.445.794

Tablo 13: Bayburt'ta Hayvancılık Desteklemeleri Kapsamında Yapılan Destekleme Miktarı (TL) (BİTOM, 2023)

Desteklemeler	2010	2015	2020	2021	2022	2023
Anaç Koyun-Keçi desteklemesi	140.220	633.048	459.650	1.233.085	1.743.150	2.839.500
Anaç Manda Desteklemesi	0	111.600	87.250	92.000	174.500	366.000
Anaç Sığır Desteklemesi	820.738	3.763.885	0	0	0	0
Arılı Kovan Desteklemesi	117.366	350.390	615.420	873.760	1.162.990	2.314.820
Aşı Desteklemesi (Brucella S-19)	13.340	0	0	0	0	0
Atık (Aşılama Sonrası Yavru Atığı) Desteklemesi	0	0	3.000	0	0	0
Besilik Erkek Sığır (Kırmızı Et) Desteklemesi	0	86.250	3.750	0	0	0
Buzağı Desteklemesi	106.140	589.532	12.065.475	12.650.350	10.249.118	23.431.900
Çiğ Süt Desteklemesi	0	291.210	35.139	107.647	195.365	255.488
Çoban-Sürü Yöneticisi Desteklemesi	0	5.000	15.000	78.000	120.000	390.000
Hayvan Hastalığı Tazminatı Desteklemesi	0	321.274	653.926	391.758	790.998	1.726.739
Malak Desteklemesi	0	0	35.750	38.500	77.000	97.000
Su Ürünleri Desteklemesi	207.347	245.050	140.250	156.342	221.174	301.347
Yem Bitkileri Desteklemesi	1.567.259	2.546.439	7.011.158	9.060.833	8.814.242	6.695.560
Genel Toplam	2.972.410	8.943.678	21.125.768	24.682.275	23.548.537	38.418.354

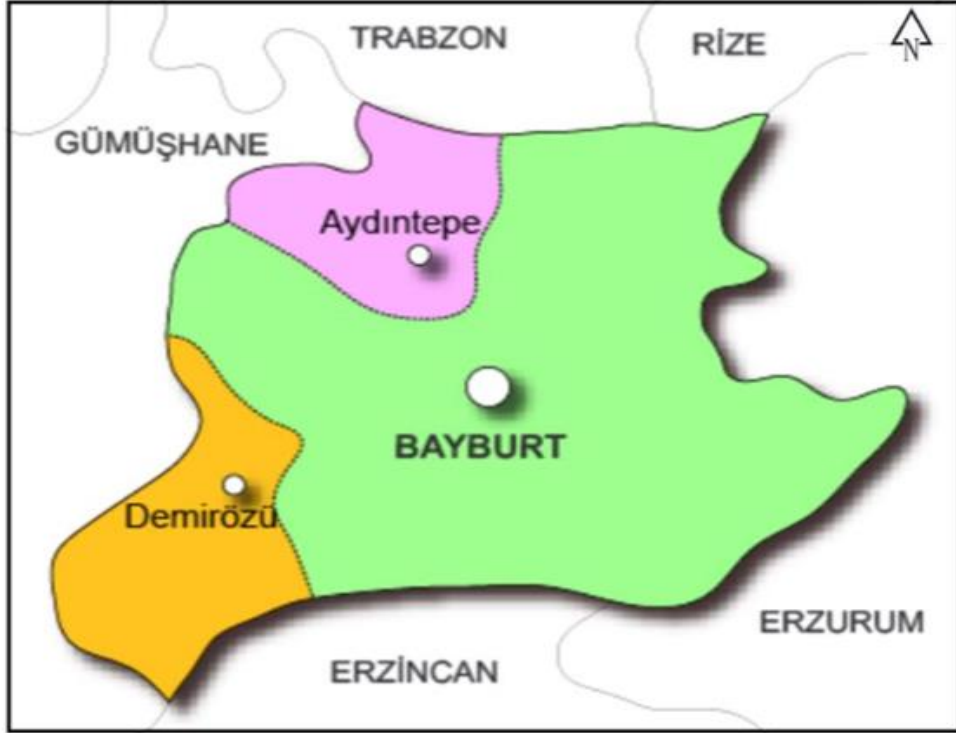
İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. MATERYAL

2.1.1. Araştırma Alanı

Bayburt İli Merkez, Aydıntepe ve Demirözü ilçe sınırları içerisinde faaliyet gösteren hayvancılık işletmeleri bu çalışmanın alanını oluşturmuştur.

Şekil 1: Araştırma Alanı Lokasyon Haritası (IRAP, 2024)

Doğu karadeniz bölgesinde yer alan Bayburt ili, batısında Gümüşhane, doğusunda Erzurum, güneyinde Erzincan, kuzeyinde Trabzon ve Rize illeri ile çevrilidir. Anadolu' nun kuzey doğusunda Çoruh Nehri kenarında kurulmuş olan Bayburt İli'nin rakımı 1550 metre ve yüzölçümü 3739 km²'dir (Bayraktar, 2017).

Tablo 14: DOKAP Bölgesi Hayvan Sayıları (2019-2023) (TÜİK, 2024)

İller	Büyükbaş (baş)		Küçükbaş (baş)	
	2019	2023	2019	2023
Amasya	192.846	197.140	215.671	246.569
Artvin	63.900	53.884	147.121	229.508
Bayburt	100.026	71.737	39.951	74.020
Çorum	246.598	206.775	254.200	285.427
Giresun	114.907	112.934	112.089	113.634
Gümüşhane	83.791	64.224	38.989	62.435
Ordu	154.051	121.847	135.565	180.803
Rize	27.203	17.836	28.303	29.497
Samsun	381.912	354.548	224.621	250.502
Tokat	313.346	279.620	378.219	518.627
Trabzon	149.896	112.946	173.363	172.504
DOKAP	1.828.476	1.593.491	1.748.092	2.163.526
TÜRKİYE	17.872.331	16.583.005	48.481.479	52.363.410
DOKAP/TÜRKİYE	10,23	9,61	3,61	4,13
Bayburt/DOKAP	5,47	4,5	2,29	3,42
Bayburt/TÜRKİYE	0,56	0,43	0,08	0,14

Bayburt İli, kısa adı DOKAP olan Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığına bağlı İller arasında yer almaktadır. DOKAP Bölgesinde yer alan İllerin 2019 ve 2023 yılı büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları tablo 14’de verilmiştir. Buna göre en fazla büyükbaş hayvan sayısına sahip DOKAP İllerin, Samsun ve Tokat olduğu görülmektedir. DOKAP bölgesi büyükbaş hayvan varlığının Türkiye’deki payı 2019 yılında %10,23 iken 2023 yılında %9,61’ e düştüğü görülmektedir.

2019 yılında DOKAP Bölgesinde toplam 1,7 milyon küçükbaş hayvan bulunurken 2023 yılında toplam 2,1 milyon küçük hayvan bulunmaktadır. DOKAP Bölgesinde küçükbaş hayvan varlığı 2023 yılında Türkiye’deki küçükbaş hayvan sayısının yüzde 4,1’ini oluşturmaktadır. Bayburt’ ta küçükbaş hayvan sayısının 2019 yılında DOKAP illeri içerisindeki payı %2,29 iken 2023 yılında %3,42’ye yükseldiği görülmektedir. Bu durum son yıllarda küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin Bayburt İlinde artış gösterdiğini, küçükbaş hayvancılık sektörünün gelişiminin Bayburt İli için önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 15: DOKAP Bölgesi Çayır-Mera Alanı (ha) (TÜİK, 2024: DOKAP, 2023)

İller	Çayır-Mera Alanı	Türkiye İçindeki Pay (%)
Amasya	47.134	0,3
Artvin	110.227	0,8
Bayburt	209.814	1,4
Çorum	71.000	0,5
Giresun	103.264	0,7
Gümüşhane	174.384	1,2
Ordu	49.336	0,3
Rize	93.760	0,6
Samsun	15.300	0,1
Tokat	54.940	0,4
Trabzon	112.121	0,8
DOKAP	1.041.279	7,1
TÜRKİYE	14.617.000	-
DOKAP/TÜRKİYE		7,12
Bayburt/DOKAP		20,15
Bayburt/TÜRKİYE		1,43

DOKAP Bölgesi ülke çayır-mera varlığının yüzde 7'sini bünyesinde barındırmaktadır. DOKAP bölgesi illeri mera varlığı Türkiye mera varlığının %20,25'ini, Bayburt İli ise tek başına Türkiye mera varlığının %1,43'ünü oluşturmaktadır. Bayburt İli, DOKAP Bölgesinde çayır-mera alanlarının en yüksek olduğu il ve %29,7 oranındaki ekilebilir arazi oranıyla, Doğu Karadeniz Bölgesi içerisinde en fazla işlenebilir tarım arazilerine (108.744 ha) sahiptir. Bu durum Bayburt ilini bulunduğu bölge içerisinde hayvancılık sektörü açısından öne çıkarmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın ana materyalini Bayburt ili Merkez, Aydıntepe ve Demirözü ilçeleri ve bağlı köylerdeki hayvancılık faaliyeti yapan ve hayvancılık desteklemelerinden faydalanan tarım işletmelerinden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Ayrıca konu ile ilgili ikincil veriler Bayburt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden, FAO ve TÜİK gibi kurumlardan elde edilmiştir.

Anket yapılan kişi sayısının belirlenmesinde Bayburt İl Tarım ve Orman M¼d¼rl¼ğ¼'nden elde edilen 2022 yılı verileriyle hazırlanan hayvancılık desteklerinden faydalanan işletmeler temel alınarak Basit Tesad¼f¼ Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda %5 hata payı ve %95 güvenlik sınırları içerisinde 361 işletme örnek hacmini oluşturmuştur (Çiçek & Erkan 1996).

$$n = \frac{Nz^2 \sigma^2}{d^2(N - 1) + z^2 \sigma^2}$$

Form¼lde;

n =Örnek hacmi,

N =Örnekleme çerçevesine ait toplam birim sayısı

σ^2 =Pop¼lasyon varyansı

d =Kabul edilebilir hata ($\bar{x}$, 0,05)

z =Kabul edilebilir hata oranına göre Standart Normal Dağılım tablosundaki Z değerini göstermektedir.

2.2.2. Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Araştırma kapsamında literat¼r taraması yapılarak bilgi toplanmış ve bu bilgiler doğrultusunda anket soruları hazırlanmıştır.

Saha çalışmasında edilen veriler, yapılandırılmış görüşme tekniği ile ve 3 grupta hazırlanan anket soruları ile toplanmıştır. Anket soruları, konu ile ilgili incelenen çalışmalar incelenerek bu çalışmanın konu, kapsam ve sınırlılıklarına göre yeniden biçimlenen kategori ve ölç¼tlerle belirlenmiştir. Anket soruları üç böl¼mden oluşmaktadır. Birinci böl¼mde katılımcılara toplam 2 adet demografik ve diğer betimsel soru (yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim durumu, vb gibi) yöneltilmiştir.. İkinci böl¼mde yine katılımcılara hayvancılık işletmelerinin özelliklerinin belirlenmesine yönelik 30 adet soru ve üç¼nc¼ böl¼mde ise yetiştiricilerin hayvancılık desteklemelerinden yararlanma düzeylerini belirlenmesi amacıyla 21 adet 5'li likert ölçekli sorular sorulmuştur.

2.2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasında, SPSS 22 (Statistical Packet for Social Sciences) for Windows paket programından yararlanılmıştır. Yetiştiricilere ait özelliklerin belirlenmesi için crosstab analizleri yapılmıştır. Çalışmada kullanılan her bir kategorik değişkene ait seviyeler için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca sonuçların daha kolay yorumlanabilmesi için çapraz tablolar oluşturulmuştur (Eyduran, 2008).

Araştırmada kolerasyon sınaması hipotezi tüm boyutlar için aşağıdaki gibidir;

H₀: hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeyi ile tarımsal işletmeler üzerindeki etkisi bulunmamaktadır.

H₁: hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma düzeyi ile tarımsal işletmeler üzerindeki etkisi bulunmaktadır.

Ayrıca tarımsal gelire etkili olan değişkenlerin neler olduğunu ortaya koymak üzere CHAID Algoritması kullanılarak karar ağacı oluşturulmuştur (Gordon, Breiman, Friedman, Olshen & Stone, 1984).

Ki-kare Otomatik Etkileşim Dedektörü (Chi-Squared Automatic Interaction Detection, CHAID), 1980 yılında Gordon V. Kass tarafından yaratılan bir tekniktir. CHAID, değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için kullanılan bir araçtır. CHAID analizi, değişkenlerin verilen bağımlı değişkendeki sonucu açıklamak için en iyi şekilde nasıl birleştiğini belirlemeye yardımcı olmak için tahmini bir model veya ağaç oluşturur. CHAID analizinde, sürekli tahmin edicilerin yaklaşık olarak eşit sayıda gözlem içeren kategorilere bölündüğü nominal, sıralı ve sürekli veriler kullanılabilir. CHAID, en iyi sonuç elde edilene ve daha fazla bölme yapılamayana kadar her kategorik tahmin edici için tüm olası çapraz tabloları oluşturur. CHAID tekniğinde, bölünmüş değişkenler ile ağaçtaki ilişkili faktör arasındaki ilişkileri görsel olarak görebiliriz. Karar veya sınıflandırma ağacının geliştirilmesi, hedef değişkeni veya bağımlı değişkeni tanımlamakla başlar; bu, kök olarak kabul edilir. CHAID analizi, hedefi başlangıç veya ana düğümler olarak adlandırılan iki veya daha fazla kategoriye ayırır ve ardından düğümler istatistiksel algoritmalar kullanılarak alt düğümlere ayrılır. CHAID tekniğinde, regresyon analizinden farklı olarak verilerin normal dağılım göstermesine gerek yoktur (CHAID, 2024).

Bu çalışmada CHAID Analizi, hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaşip ulaşmadığı, son beş yılda yapılan desteklemelerin başarılı olup olmadığının ve toplam yıllık geliri etkileyen değişkenlerin tespit edilmesi amacıyla kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. ÇALIŞMAYA AİT SONUÇLARIN ÇAPRAZ TABLO ANALİZİ (CROSSTAB) İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, daha önce tez gerekçesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda hayvancılık faaliyeti gerçekleştiren çiftçilerle yapılan anketin bulguları ortaya konmuş ve elde edilen istatistikler tablolar şeklinde sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Araştırmada bağımlı değişken 0= düşük, 1 = orta ve 2 = yüksek şeklinde kodlamanın bağımlı değişken ile yetiştiricilerin aldığı destek sayısı olarak düşük, orta ve yüksek şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Çizelgede 0 = hiç destek almayan, 1 = en az 1 ile 3 destekten faydalananlar ve 2 = 4 ve 4 den fazla destekten faydalananlar şeklinde gösterilmektedir. Görüşme gerçekleştirilen 93 yetiştiricinin hiç destek almadığı, 100 yetiştiricinin 1 ile 3 farklı destekten faydalandığı, 168 yetiştiricinin ise 4 ve 4 den fazla destekten faydalandığı tespit edilmiş olup analiz sonuçları çapraz tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır. Analiz sonuçları üç bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde yetiştiricilerin yaşı, eğitim durumları, sosyal güvenceleri, tarım dışı faaliyetleri irdelenmiştir. İkinci kısımda işletmelerinin yapısı, özellikleri, üretim tipi ve işletme yapıları ile ilgili sorular sorulmuştur. Üçüncü bölümde ise hayvancılık desteklerinden faydalanma durumlarına ilişkin sonuçlar sunulmuştur.

3.2. KATILIMCILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İşletme sahiplerinin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde %46,5'inin 51+ yaş ve üzerindeki yaş grubunda olduğu, %40,2'sinin 31-50 yaş grubunda olduğu, %12,7'sinin 18-30 yaş grubunda olduğu, %0,6'sının da 18 yaş altı kişilerden oluştuğu görülmektedir (Tablo 16). Bu sonuçlardan 18 yaşın altındaki gençlerin hayvancılık faaliyetini çok fazla tercih etmediği, diğer gruplara nazaran genç diyebileceğimiz (18-30) grupta yer alan üreticilerin oranının da az olduğu belirlenmiştir. Yaş gruplarına göre üçten fazla destek alan üreticilerin (%18) 31-50 yaş aralığına ait grupta yer alan katılımcılarda olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Ankete Katılan Çiftçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Yaş Grupları	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
<18	0	0	1	0,3	1	0,3	2	0,6
18-30	16	4,4	18	5,0	12	3,3	46	12,7
31-50	42	11,6	38	10,5	65	18,0	145	40,2
51+	35	9,7	43	11,9	90	24,9	168	46,5
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Tablo 17 incelendiğinde ankete katılım sağlayanların yalnızca %9,7'ı kadın iken, %90,3'ünün erkek çiftçilerin olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Ankete Katılan Çiftçilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Cinsiyet Durumu	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kadın	12	3,3	13	3,6	10	2,8	35	9,7
Erkek	81	22,4	87	24,2	158	43,8	326	90,3
Toplam	93	25,7	100	27,8	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Araştırmaya katılan yetiştiricilerin medeni durumlarına göre incelendiğinde % 88,9'u evli, %10 'u bekâr ve %1,1'inin ise boşanmış olduğu görülmektedir (Tablo 18).

Tablo 18: Ankete Katılan Çiftçilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Medeni Durum	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evli	79	21,9	86	23,8	156	43,2	321	88,9
Bekâr	11	3,0	13	3,6	12	3,3	36	10,0
Boşanmış	3	0,8	1	0,3	0	0,0	4	1,1
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

İşletme sahiplerinin eğitim durumları Tablo 19'de incelendiğinde, üreticilerin büyük bir kısmının lise (%32,7) mezunu olduğu görülmektedir. Üreticilerin %28,8'i ilkökul mezunu iken, %10,8'inin okur-yazar, %5'i lisans mezunudur.

Tablo 19: Ankete Katılan Çiftçilerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Eğitim Seviyesi	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	0	0,0	0	0,0	1	0,3	1	0,3
Okuryazar değil	4	1	3	0,8	2	0,6	9	2,5
Okuryazar	12	3,3	7	1,9	20	5,5	39	10,8
İlkokul	21	5,8	31	8,6	52	14,4	104	28,8
Ortaokul	13	3,6	13	3,6	26	7,2	52	14,4
Lise	33	9,1	34	9,4	51	14,1	118	32,7
Yüksek Okul	6	1,7	7	1,9	6	1,7	19	5,3
Lisans	4	1,1	5	1,4	9	2,5	18	5,0
Lisans Üstü	0	0,0	0	0,0	1	0,3	1	0,3
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Yapılan diğer birçok çalışmanın aksine araştırma alanındaki üreticilerin önemli bir kısmının lise düzeyinde eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında işletme sahiplerinin sosyal güvence durumları Tablo 20'de verilmiştir. İşletme sahiplerinin sosyal güvence durumları incelendiğinde; üreticilerin %21'inin sosyal güvencesi olmadığı, %76,2'sinin SGK'lı olduğu ve %2,8'inin de yeşilkartlı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 20: Ankete Katılan Çiftçilerin Sahip Oldukları Sosyal Güvencelerine Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Sosyal Güvence	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
SGK	49	13,6	78	21,6	148	41,0	275	76,2
Yeşilkart	7	1,9	0	0,0	3	0,8	10	2,8
Sosyal Güvence Yok	37	10,3	22	6,09	17	4,7	76	21,0
Toplam	93	25,7	100	27,7	168	46,5	361	100

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

İşletmelerde yer alan diğer nüfusun toplamı 266 olup, ortalaması 1,46 olarak hesaplanmıştır (Tablo 21).

Tablo 21: Diğer Aile Fertlerinin Cinsiyet Durumlarının Değerlendirilmesi (%)

	Erkek	Kadın	Toplam
Sayı	148	118	266
%	55,6	44,4	100,0

Tablo 22 incelendiğinde işletme sahiplerinin %56,5 ile sadece tarım yaptıkları saptanmıştır. En düşük ise %11 ile memurluk mesleği yapanların üretim yaptıkları görülmektedir.

Tablo 22: Ankete Katılan Çiftçilerin Tarım Dışındaki Yaptıkları Faaliyetlere Göre Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Tarım Dışı Faaliyet	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yapmıyor	61	16,9	59	16,3	84	23,3	204	56,5
Memur	3	0,8	2	0,6	6	1,7	11	3,0
İşçi (kamu)	2	0,6	2	0,6	9	2,5	13	3,6
İşçi (özel)	8	2,2	11	3,0	24	6,6	43	11,9
Kendi İşyeri var	8	2,1	10	2,8	21	5,8	39	10,8
Emekli	11	3,0	16	4,4	24	6,6	51	14,2
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

3.3. HAYVANCILIK İŞLETMELERİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ankete katılan çiftçilerin hayvancılık faaliyetleri incelendiğinde, üreticilerin %95,3'ünün 40 yıl ve altında üretim faaliyeti yürüttüğü belirlenmiştir. 40 yıl üzerinde üretim faaliyeti yürüten işletmelerin oranı ise %4,7'dir. Ankete katılan üreticilerden 17 üreticinin hayvancılık faaliyetini 40 yılı aşkındır devam ettirdiği görülmektedir (Tablo 23).

Tablo 23: Ankete Katılan Çiftçilerin Hayvancılık Faaliyeti Deneyimlerinin Değerlendirilmesi (%)

Hayvancılık Faaliyet Süresi	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
40 yıl üzeri	7	1,9	1	0,3	9	2,5	17	4,7
≤40 yıl	86	23,8	99	27,4	159	44,0	344	95,3
Toplam	93	25,7	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Ankete katılan çiftçilerin işletmelerinin üretim tipi incelendiğinde %58,4'ünün hem hayvancılık hem de bitkisel üretim işletmesi olduğu, %37,4'ünün sadece hayvancılık işletmesi olduğu, %4,2'sinin ise bitkisel üretim işletmesi olduğu belirlenmiştir (Tablo 24).

Tablo 24: İşletmenin Ana Üretim Faaliyetinin Değerlendirilmesi (%)

Üretim Tipi	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Hayvancılık İşletmesi	40	11,1	54	15,0	41	11,4	135	37,4
Karışık İşletme	48	13,3	41	11,4	122	33,8	211	58,4
Bitkisel Üretim	5	1,4	5	1,4	5	1,4	15	4,2
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Anket yapılan üreticilerin hayvancılık hayvancılık faaliyet kolları Tablo 25'de gösterilmektedir. Buna göre küçükbaş hayvan yetiştiren üreticilerin oranı %7,2, büyükbaş hayvan yetiştiren üretici oranı %75,6 olarak tespit edilmiştir. Her iki hayvancılık faaliyeti yapan hayvancılık işletmesi oranı %13,9, diğer hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan üreticilerin oranı ise %3,3 olarak bulunmuştur. Ayrıca üçten daha fazla destek alan üreticilerin önemli kısmının (%36,3) büyük baş hayvancılık faaliyetini yerine getirdiği görülmektedir (Tablo 25).

Tablo 25: İşletmelerin Hayvancılık Faaliyet Alanlarının Değerlendirilmesi (%)

Hayvancılık Faaliyeti	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Küçükbaş	6	1,7	11	3,0	9	2,5	26	7,2
Büyükbaş	66	18,3	76	21,1	131	36,3	273	75,6
Her ikisi	17	4,7	9	2,5	24	6,6	50	13,9
Diğer	4	1,1	4	1,1	4	1,1	12	3,3
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

İşletmelerin sahip olduğu büyükbaş hayvan sayıları incelendiğinde %18,5'i 10 ve altında hayvan sayısına sahip iken, %42,1'i 11-25, %30,4'ü 26-50 ve %9'u 51 baştan fazla hayvan varlığına sahiptir. Araştırma kapsamında görüşülen işletmelerde bulunan büyükbaş hayvanların %14,6'sı yerli, %15'i kültür ve %70,4'ü ise melez ırkına sahiptir (Tablo 26).

Tablo 26: İşletmelerin Büyükbaş Hayvan Sayısı Varlığının Değerlendirilmesi (%)

Grup	Sayı	%
≤10	62	18,5
11-25	141	42,1
26-50	102	30,4
≥51	30	9,0
Toplam	335	100,0

Anket yapılan bölgede toplam 76 adet küçükbaş işletmesi bulunmaktadır. Bunlardan 61 ve üzeri hayvan sayısına sahip işletme %50 oranındadır (Tablo 27).

Tablo 27: İşletmelerin Küçükbaş Hayvan Sayısı Varlığının Değerlendirilmesi (%)

Gruplar	Sayı	%
≤30	25	32,9
31-60	13	17,1
≥61	38	50,0
Toplam	76	100,0

İşletmelerin barınak tipleri incelendiğinde, üreticilerin %77'sinin betonarme ve %18'inin kerpiç barınak yapısına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 28).

Tablo 28: İşletmelerin Barınak Tiplerinin Değerlendirilmesi (%)

Yapı	Sayı	%
Kerpiç	61	18,0
Betonarme	262	77,0
Çadır	10	3,0
Diğer	7	2,0
Toplam	340	100,0

İşletmelerin ahır tiplerinin özellikle iklim şartlarından ötürü %78,8 ile kapalı sistem olduğu belirlenmiştir. Kapalı sistem ahır tipini %15,3 ile yarı açık sistem takip etmektedir (Tablo 29).

Tablo 29: İşletmelerin Ahır Tiplerinin Değerlendirilmesi (%)

Ahır Tipi	Sayı	%
Açık sistem	6	1,8
Kapalı sistem	268	78,8
Yarı açık sistem	52	15,3
Açık ve kapalı sistem	14	4,1
Toplam	340	100,0

Ahır tipini seçerken anket yapılan üreticinin, açık ya da kapalı sistem tercihinin %48,2 ile babadan deden kalma bilgi doğrultusunda tercih edildiğini bildirmişlerdir. Yaş ortalaması yüksek olan bölgede bu tercihi %27 ile kendi deneyimleri ile ahır tipine yönelen üretici takip etmektedir (Tablo 30).

Tablo 30: İşletmelerin Barınak Planını Yaparken Dikkate Aldıkları Durumların Değerlendirilmesi (%)

Barınak Yapımı	Sayı	%
Proje İle	32	9,4
Kendi tecrübelerimle	92	27,0
Babadan/dededen kalma	164	48,2
Örnek/yardım alarak	46	13,6
Diğer	6	1,8
Toplam	340	100,0

Görüşülen işletmelerdeki mevcut alet-ekipman varlığı Tablo 31’de verilmiştir. Görüşülen işletmelerin %35,5 oranında en fazla traktöre sahip olduğu, bunu %24,2 ile Süt sağım makinesinin takip ettiği görülmektedir. Görüşülen işletmelerde en az sayıda süt soğutma tankı olduğu görülmektedir (Tablo 31).

Tablo 31: İşletmelerde Mevcut Alet-Ekipman Varlığının Değerlendirilmesi (%)

Alet-Ekipman	İşletme sayısı	%
Traktör	238	34,5
Biçerdöver	24	3,5
Silaj Makinası	39	5,7
Kamyon	25	3,6
Balya makinası	74	10,7
Yem Kırma makinası	99	14,4
Süt Soğutma tankı	23	3,3
Süt Sağım Makinası	167	24,2
Toplam	689	100,0

Anket yapılan işletmelerdeki üretim tipi ve payları Tablo 32’de gösterilmektedir. Aldıkları destek gruplarına göre en fazla payı orta düzeyde destekten faydalanan çiftçilerin %58,5 ile hem süt hem de et üretimi yapan işletme sahipleri alırken, en az payı ise orta düzeyde destekten faydalanan çiftçilerin %10,2 ile sadece et üretimi yapan işletme sahipleri almıştır. Genel olarak baktığımızda et ve süt üretimini birlikte yapan işletme sahipleri 196 adet ile ilk

sırayı, sadece süt üretimi yapan işletme sahipleri 105 adet ile ikinci sırayı ve sadece et üretimi yapan işletme sahipleri 34 adet ile üçüncü sırayı almaktadır.

Tablo 32: İşletmedeki Üretim Tiplerinin Değerlendirilmesi (%)

Üretim tipi	Sayı	%
Süt üretimi	105	31,3
Et üretimi (besicilik)	34	10,2
Süt ve et üretimi	196	58,5
Toplam	335	100,0

İşletme verimleri incelendiğinde ortalama günlük süt üretimi 14,5 litre olup, günlük inek sütü ortalaması 17,1 litre, manda sütü ortalaması 17,9, koyun sütü ortalaması 3 litre ve keçi sütü ortalaması 4,6 litredir. İşletmede üretilen sütün değerlendirme şekli incelendiğinde, görüşülen 301 üreticinin % 54,1'i sütü kendisinin işlediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %29,9'u sütü mandraya verdiklerini, %16' sı ise paçal olarak değerlendirdiğini bildirmiştir (Tablo 33).

Tablo 33: İşletmelerde Üretilen Sütün Değerlendirme Şekli (%)

Sütü değerlendirme şekli	Sayı	%
Mandraya veriyorum	90	29,9
Kendim işliyorum	163	54,1
Her ikisi de	48	16,0
Toplam	301	100,0

Görüşülen işletmelerden 34 işletme besicilik faaliyeti yaptığını belirtmiş olup, besiye alınan hayvan sayısı ortalama 12'dir. İşletmelerin %47'si besi hayvanlarını kurbanlık olarak, %50'si kombinaya vererek, %3'ü ise diğer şekilde değerlendirmektedir (Tablo 34).

Tablo 34: Besicilik Faaliyeti Yapan İşletmelerin Dağılımlarının Değerlendirilmesi (%)

Besi türü	Sayı	%
Kurban besisi	16	47,0
Kombina	17	50,0
Diğer	1	3,0
Toplam	34	100,0

İşletmelerde hayvancılık faaliyeti harcama kalemleri önem sırasına göre (1...5) Tablo 35'de gösterilmiştir. Buna göre birinci sırada en önemli masraf kalemini yem gideri oluştururken, ikinci sırada ilaç gideri gelmektedir.

Tablo 35: Hayvancılık Faaliyetlerindeki Önemli Harcama Kalemlerinin Değerlendirilmesi (%)

Maliyet kalemi	1		2		3		4		5	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yem gideri	329	91,1	11	3,0	10	2,8	6	1,7	5	1,4
İlaç gideri	2	0,6	158	43,8	140	38,8	48	13,3	13	3,6
Barınak bakım, onarım gideri	10	2,8	53	14,7	52	14,4	125	34,6	121	33,5
Nakliye gideri	8	2,2	72	19,9	47	13,0	84	23,3	150	41,6
Veteriner	12	3,3	67	18,6	112	31,0	98	27,1	72	19,9

Tablo 36’da hayvanların ahırda kalma süreleri gösterilmiştir. Üreticilerin %86,1’inin hayvanlarını kış boyunca, %8’inin ise yıl boyunca ahırda tuttuğu belirlenmiştir. İkiden daha fazla destek alan üreticilerin önemli bir kısmının (%42,9) hayvanlarını kışın ahırda tuttuğu görülmektedir.

Tablo 36: Hayvanların Ahırda Kalma Sürelerinin Değerlendirilmesi (%)

Hayvanların Ahırda Kalma Süresi	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	20	5,5	0	0,0	0	0,0	20	5,5
Kışın ahırda	63	17,5	93	25,8	155	42,9	311	86,1
Bütün yıl ahırda	9	2,5	7	1,9	13	3,6	29	8,0
Diğer	21	0,3	0	0,0	0	0,0	21	0,3
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4’den fazla destekten faydalanan üreticiler

İşletmelerinin kaba yem sıkıntısı olup olmadığı durumları Tablo 37’de gösterilmektedir. Genel olarak incelendiğinde; ankete katılan üreticilerin %74,5’inin iklim şartlarına bağlı olarak yıldan yıla değişkenlik gösterdiğini, %14,1 ile de her zaman sıkıntı yaşadıkları gösterilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinde en büyük masraf unsuru olan kaba yem giderlerinin azaltılması için, araziye erişim ve arazinin verimli kullanılması kaçınılmazdır. Hayvan yetiştiriciliğinde kaba yem ihtiyacının karşılanması için meralar önemli bir alan olsa da, süt işletmeleri başta olmak üzere özellikle besicilikte yem maliyetleri önemli bir yere sahiptir.

Tablo 37: İşletmede Kaba Yem Sıkıntısı Yaşanma Durumlarının Değerlendirilmesi (%)

Kaba Yem Problemi	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt yok	2	0,6	2	0,6	1	0,3	5	1,4
Her Zaman Oluyor	9	2,5	19	5,3	23	6,4	51	14,1
Yıldan Yıla değişiyor	70	19,4	75	20,8	124	34,3	269	74,5
Olmuyor	12	3,3	4	1,1	20	5,5	36	10,0
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

İşletmelerin kaba yem ihtiyaçlarının karşılanma durumu Tablo 38 'de gösterilmektedir. Buna göre ankete katılan işletmelerin %55,7'sinin kaba yem ihtiyaçlarını kısmen karşıladıklarını, %24,4'ünün karşılayamadığını, sadece % 19,3'ünün tamamen karşıladıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 38: Hayvanların Kaba Yem İhtiyacını Yeteri Kadar Karşılama Durumlarının Değerlendirilmesi (%)

Kaba Yem İhtiyacının Karşılanma Durumu	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	1	0,3	1	0,3	0	0,0	2	0,6
Evet	22	6,1	16	4,4	32	8,9	70	19,3
Hayır	15	4,2	34	9,4	39	10,8	88	24,4
Kısmen	55	15,2	49	13,6	97	26,9	201	55,7
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Ankete katılan üreticilerin %43,2'si, mera alanlarının yeterli olduğunu belirtirken %40,4'ü kısmen yeterli olduğunu, %16,1' i ise yeterli olmadığını belirtmektedir (Tablo 39).

Tablo 39: Meraların Yeterliliğinin Değerlendirilmesi (%)

Meraların Yeterliliği	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	1	0,3	0	0,0	0	0,0	1	0,3
Evet	50	13,9	47	13,0	59	16,3	156	43,2
Hayır	13	3,6	17	4,7	28	7,8	58	16,1
Kısmen	29	8,0	36	10,0	81	22,4	146	40,4
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Anket yapılan bölgelerdeki işletmelerin kaba yem üretimi Tablo 40’de gösterilmektedir. Ankete katılan çiftçilerin %33,8’i işletmelerinin kaba yem ihtiyacının bir kısmını kendi işletmelerinde üreterek karşıladıklarını söylerken ihtiyaçlarının tamamını karşıladıklarını söyleyen çiftçilerin oranı ise sadece %12,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 40: Çiftçilerin İşletmelerindeki Kaba Yem Üretim Durumlarının Değerlendirilmesi (%)

Karşılanma Durumu	Sayı	%
Tamamını	45	12,5
Çoğunu	70	19,4
Yarısını	62	17,2
Bir kısmını	122	33,8
Hiç	62	17,2
Toplam	361	100,0

Görüşülen işletmelerde ortalama 30 ton kaba yem üretimi, 27 ton yem bitkisi üretimi, 23 ton çayırotu üretimi, 25 ton saman üretimi gerçekleştirilmektedir. Diğer yem bitkileri üretimi ortalamasının ise 45 ton olduğu görülmüştür.

Ankete katılan üreticilerin 40’ı yem bitkileri desteği almadığını beyan etmiştir. Yem bitkisi desteği alan üreticilerin %39,6’u yem bitkileri desteğinin yem bitkileri alanını artırmadığını, %36,8’i ise artırdığını belirtmiştir (Tablo 41).

Tablo 41: Yem Bitkisi Desteğinin Yem Bitkileri Alanını Artırma Durumunun Değerlendirilmesi (%)

Yanıt	Sayı	%
Evet	118	36,8
Hayır	127	39,6
Kısmen	76	23,7
Toplam	321	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerden, 230 üretici suni tohumlamadan buzağı elde ettiğine dair bilgi vermiştir. Görüşülen işletmelerden 1-5 arasında buzağı elde eden işletme oranı %56,5 iken, 6-10 arasında buzağı elde eden işletme oranı %37,8 ve 10 üzeri buzağı elde eden işletme oranı ise %5,7’dir (Tablo 42).

Tablo 42: Üreticilerin Suni Tohumlama Yaptırma Durumlarının Değerlendirilmesi (%)

İşletme grupları	İşletme sayısı	Elde edilen buzağı sayısı	Toplam işletme içerisindeki oranı (%)
1-5	130	441	56,5
6-10	87	658	37,8
>10	13	241	5,7
Toplam	230	1.340	100,0

Tablo 43’de suni tohumlamada hayvanların gebe kalmamasının nedenleri gösterilmiştir. Suni tohumlama yapılan hayvanların gebe kalmamasının en önemli nedenleri içerisinde zamanın iyi ayarlanamaması ve 2. ve 3. tohumlamanın takip edilmemesi gelmektedir.

Tablo 43: Suni Tohumlamada Hayvanların Gebe Kalmamasının Nedeni (Önem Sırası 1.....5)

Sebepler	1		2		3		4		5	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İneklerin iyi beslenememesi ve bakımsız olması	91	33,6	37	14,9	54	23,4	31	14,8	34	17,4
Zamanın iyi ayarlanamaması	128	47,2	62	25,0	35	15,2	16	7,7	10	5,1
2. ve 3. tohumlamanın takip edilmemesi	21	7,7	105	42,3	58	25,1	27	12,9	11	5,6
Veterinerlerin dikkatsizliği	19	7,0	19	7,7	45	19,5	79	37,8	47	24,1
Hayvanların cinsi	12	4,4	25	10,1	39	16,9	56	26,8	93	47,7

Suni tohumlama yaptırmayan yetiştiriciler ise tabii tohumlamamayı tercih etmektedirler. Tabii tohumlamayı tercih eden yetiştiriciler daha çok kendi hayvanlarını, boğalarını ya da köy ortak hayvanlarını, koçlarını kullanmaktadırlar. Üreticiler, bunların dışında komşu boğalardan da yararlandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 44).

Tablo 44: Tabii Tohumlama Kullanma Yöntemlerinin Değerlendirilmesi (Önem Sırası 1....3)

Tabii tohumlama türü	1		2		3	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sürüdeki boğalardan	80	31,0	74	51,0	16	13,8
Köyün ortak boğasından	60	23,3	44	30,3	60	51,7
Kendi boğama aşı yaptırıyorum	118	45,7	27	18,6	40	34,5

Yetiştiricilere göre hayvanların gebe kalamama sebepleri Tablo 45’de gösterilmiştir. Buna göre hayvanların gebe kalamamasının en önemli nedeni 2. ve 3. tohumlamanın yapılmaması, hastalıklar ve kızgınlık tespitinde yapılan hatalardır.

Tablo 45: Hayvanların Gebe Kalamama Sebebinin Değerlendirilmesi (Önem Sırası 1.....6)

Hayvanların gebe kalmama sebebi	1		2		3		4		5		6	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Boğasızlık	36	11,1	21	7,4	15	5,7	17	8,0	47	23,9	13	23,2
Hastalıklar	96	29,5	39	13,8	29	11,0	50	23,5	61	31,0	5	8,9
Suni tohumlamada zaman yanlışlığı	65	20,0	55	19,5	45	17,0	37	17,4	13	6,6	1	1,8
Tabii tohumlamanın zamanında yapılmaması	34	10,5	70	24,8	53	20,1	38	17,8	32	16,2	2	3,6
Kızgınlık tespitinde yapılan hatalar	67	20,6	72	25,5	82	31,1	29	13,6	21	10,7	2	3,6
2. ve 3. tohumlamanın yapılmaması	27	8,3	25	8,9	40	15,2	42	19,7	23	11,7	33	58,9

3.4. HAYVANCILIK DESTEKLERİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma kapsamında görüşülen çiftçilerin en fazla buzağı desteğinden faydalandıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla yem bitkisi desteği, anaç koyun-keçi desteği ve arılı kovan desteği takip etmektedir. Ortalama destek miktarı rakamları incelendiğinde en yüksek rakam yem bitkileri desteği olarak belirlenmiştir. Buzağı desteği ortalama destek miktarı ise 10.138 lira olarak belirlenmiştir (Tablo 46).

Tablo 46: Üreticilerin Hayvancılık Desteklerinden Faydalanma Durumu

Destekleme kalemi	Destek alan üretici sayısı	Ortalama destek miktarı (TL)
Yem Bitkileri Desteklemesi	162	16.262
Anaç Sığır Desteklemesi	1	10.000
Anaç Manda Desteklemesi	3	6.870
Anaç Koyun-Keçi Desteklemesi	26	10.300
Buzağı Desteklemesi	225	10.138
Malak Desteklemesi	2	900
Atık (Aşılama Sonrası Yavru Atığı) Desteklemesi	1	1.000
Çoban-Sürü Yöneticisi Desteklemesi	2	5.000
Arılı kovan desteği	15	7.650
Su Ürünleri Desteklemesi	2	13.500
Tazminatlı Hayvan Hastalıkları Desteklemesi	1	8.000
Besilik Erkek Sığı Desteği (kesim)	1	7.500
Diğer Mazot Gübre Desteği	10	10.950
Toplam	451	8.313

Görüşülen üreticilerden Tablo 47’de görüldüğü üzere 242 üretici yıllık toplam geliri hakkında bilgi vermiştir. Buna göre üreticilerin %64’ünün yıllık gelirinin 20 bin lira ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 47: Üreticilerin Toplam Yıllık Geliri (%)

Yıllık Toplam Gelir	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	72	19,9	19	5,3	28	7,8	119	33
5001-10000	4	1,1	3	0,8	0	0,0	7	1,9
10001-20000	1	0,3	3	0,8	0	0,0	4	1,1
20000 <	16	4,4	75	20,8	140	38,8	231	64,0
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Görüşülen üreticilerden Tablo 48'de görüldüğü üzere 220 üretici hayvancılık faaliyetinden elde ettiği geliri belirtmiş olup, üreticilerin %48,6'sının hayvancılık faaliyetinden, 31 bin ve 70 bin arasında gelir elde ettiği, %32,3'ünün 71 bin ve üzerinde gelir elde ettiği, %19,1' inin ise 3 bin ile 30 bin lira arasında gelir elde ettiği görülmektedir.

Tablo 48: Hayvancılık Faaliyeti Gelir Grupları (%)

Hayvancılık faaliyeti gelir grupları	Sayı	%
3.000-30.000	42	19,1
31.000-70.000	107	48,6
71.000-700.000	71	32,3
Toplam	220	100,0

Son beş yılda yapılan desteklemeler, araştırmaya katılan üreticiler nezdinde %39,6 tarafından başarısız, % 30,5 tarafından başarılı bulunmuştur. Üreticilerin % 22,4' ü ise fikir beyan etmemiştir. İki'den fazla destek alan üreticilerin %20,5'i son beş yılda verilen desteklemeleri başarısız bulmaktadır (Tablo 49).

Tablo 49: Üreticilerin Son Beş Yılda Yapılan Desteklemeler Hakkındaki Düşünceleri (%)

Parametreler	0		1		2		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yanıt Yok	25	6,9	1	0,3	1	0,3	27	7,5
Evet	19	5,3	25	6,9	66	18,3	110	30,5
Hayır	16	4,4	53	14,7	74	20,5	143	39,6
Fikrim yok	33	9,1	21	5,8	27	7,5	81	22,4
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Tablo 50'de anket yapılan işletmelerdeki üreticilerin faydalandıkları hayvancılık desteklerinin, büyükbaş hayvan sayılarına göre dağılımı verilmiştir. Toplam büyükbaş hayvan sayısı içerisinde en yüksek payı %47,4 ile 11-30 baş aralığında büyükbaş hayvanı olan

işletmeler oluşturmaktadır. Bunu %21,1 ile 31-50 baş aralığındaki işletmeler takip etmektedir. 51 baştan fazla hayvanı bulunan işletme sahibi üreticilerin desteklemelerden faydalanma oranı ise %8,3 olarak belirlenmiştir.

Tablo 50: Üreticilerin Faydalandıkları Büyükbaş Destek Sayısı

Büyükbaş	0		1		2		Toplam	
Hayvan Destek Sayısı	N	%	N	%	N	%	N	%
0	7	1,9	10	2,8	5	1,4	22	6,1
1-10 baş	27	7,5	21	5,8	14	3,9	62	17,2
11-30 baş	41	11,4	47	13,0	83	23,0	171	47,4
31-50 baş	14	3,9	19	5,3	43	11,9	76	21,1
51< baş	4	1,1	3	0,8	23	6,4	30	8,3
Toplam	93	25,8	100	27,7	168	46,5	361	100,0

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Ankete katılan üreticilerin %82'sinin küçükbaş hayvanı olmadığı dolayısıyla faydalandıkları desteklerin küçükbaş hayvanlar ile ilgili olmadığı anlaşılmıştır. Küçükbaş hayvancılık desteklerinden faydalanan üreticilerin %11,4' ü 51 baş üzerinde küçükbaş hayvana sahip işletmeler oluşturmaktadır. Bunu %3,3 ile 11-30 baş aralığındaki işletmeler, %2,8 ile 31-50 baş aralığındaki işletmeler, %0,6 ile 1-10 baş aralığındaki işletmeler takip etmektedir (Tablo 51).

Tablo 51: Üreticilerin Faydalandıkları Küçükbaş Destek Sayısı

Küçükbaş Destek	0		1		2		Toplam	
Sayısı	N	%	N	%	N	%	N	%
0	73	20,2	84	23,3	139	38,5	296	82
1-10 baş	1	0,3	1	0,3	0	0	2	0,6
11-30 baş	3	0,8	2	0,6	7	1,9	12	3,3
31-50 baş	3	0,8	1	0,3	6	1,7	10	2,8
51< baş	13	3,6	12	3,3	16	4,4	41	11,4
Toplam	93	25,7	100	27,7	168	46,5	361	100

0= hiç destek almayan, 1=en az 1 ile 3 destekten faydalananlar, 2= 4 ve 4'den fazla destekten faydalanan üreticiler

Yapılan desteklemelerin bölge açısından önemi sorulduğunda ise en önemli kaleminin yem bitkileri desteklemesi olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yem bitkileri desteklemesini buzağı desteklemesi takip etmiştir (Tablo 52).

Tablo 52: Bölge İçin Önemli Olan Destekleme Kalemleri (Önem Sırasına Göre 1.....5)

Destekleme kalemi	1		2		3		4		5	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yem Bitkileri Desteklemesi	141	42,5	84	26,7	22	7,7	18	7,2	20	6,7
Anaç Sıır Desteklemesi	31	9,3	55	17,5	55	19,4	17	6,8	19	6,4
Anaç Manda Desteklemesi	1	0,3	5	1,6	16	5,6	9	3,6	3	1,0
Anaç Koyun-Keçi Desteklemesi	19	5,7	19	6,0	21	7,4	37	14,9	15	5,1
Buzağı Desteklemesi	116	34,9	110	34,9	40	14,1	14	5,6	17	5,7
Malak Desteklemesi	1	0,3	2	0,6	5	1,8	6	2,4	16	5,4
Atık (Aşılama Sonrası Yavru Atığı) Desteklemesi	0	0,0	7	2,2	12	4,2	14	5,6	11	3,7
oban-Sürü Yöneticisi Desteklemesi	6	1,8	7	2,2	15	5,3	21	8,4	44	14,8
Arılı Kovan Desteği	6	1,8	6	1,9	12	4,2	17	6,8	29	9,8
Çiğ Süt Desteklemesi	4	1,2	12	3,8	44	15,5	42	16,9	50	16,8
Su Ürünleri Desteklemesi	1	0,3	1	0,3	2	0,7	2	0,8	3	1,0
Tazminatlı Hayvan Hastalıkları Desteklemesi	5	1,5	3	1,0	27	9,5	37	14,9	33	11,1
Organik Hayvancılık Desteği	0	0,0	2	0,6	1	0,4	4	1,6	6	2,0
Besilik Erkek Sığı Desteği (kesim)	1	0,3	2	0,6	12	4,2	11	4,4	31	10,4

Üreticilerin artırılmasını istedikleri en önemli destekleme kalemi buzağı desteği olup, bunu mazot ve gübre desteği takip etmektedir (Tablo 53).

Tablo 53: Üreticilerin Artmasını İstediği Destekleme Kalemleri (%)

Destekleme Kalemi	Sayı	%
Gübre	74	18,6
Mazot	91	22,9
Buzağı	112	28,1
Anaç koyun keçi	15	3,8
Yem desteği	65	16,3
Süt teşvik primi	13	3,3
Arılı kovan desteği	9	2,3
Fabrika yemi desteği verilsin	3	0,8
Besi desteği	5	1,3
Süt sağım makinesi	2	0,5
oban (Sürü yöneticisi)	9	2,3
Toplam	398	100,0

Görüşülen üreticilerin beyanlarına göre en fazla üye olunan örgütün %49 ile damızlık sığır yetiştiricileri birliği olduğu, bunu %40,7 oranı ile Ziraat Odası başkanlığının takip ettiği görülmektedir. %1,4 ile en az üye olunan üretici örgütünün ise hayvancılık faaliyeti yürüten tarımsal amaçlı kooperatifler olduğu belirlenmiştir (Tablo 54).

Tablo 54: Üreticilerin Üretici Örgütlerine Üyelik Durumu (%)

Üyelik durumu	Sayı	%
Ziraat odası başkanlığı	142	40,7
Damızlık sığır yetiştiriciliği birliği	171	49,0
Damızlık koyun – keçi yetiştiricileri birliği	31	8,9
Hayvancılık faaliyeti yürüten tarımsal amaçlı kooperatif	5	1,4
Toplam	349	100,0

Üreticilerin destekleri öğrenme araçlarının neler olduğu önem sıralarına göre Tablo 55’de görülmektedir. Buna göre üreticilerin destekleri öğrendikleri en önemli bilgi kaynağını %36,6 ile köye gelen Tarım Bakanlığı personeli oluştururken, diğer önemli bilgi kaynağını %29,1 ile köye asılan afiş ve broşürler ile dağıtılan kitapçıklar oluşturmaktadır.

Tablo 55: Üreticilerin Destekleri Öğrenme Kanalları (Önem Sırası 1...5)

Destekleri Öğrenme Kanalları	1		2		3		4		5	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Televizyondan	53	16,2	47	15,7	48	17,5	32	14,5	41	24,7
Köye asılan afiş ve broşürlerden, dağıtılan kitapçıklardan	23	7,0	59	19,7	66	24,0	64	29,1	24	14,5
Üyesi olduğum üretici örgütünden	47	14,3	34	11,3	64	23,3	31	14,1	26	15,7
Tarım danışmanlarından	24	7,3	14	4,7	12	4,4	35	15,9	27	16,3
Köye gelen Tarım Bakanlığı personelinden	120	36,6	87	29,0	46	16,7	23	10,5	29	17,5
İnternet (Tarım Bakanlığı internet sayfası)	61	18,6	59	19,7	39	14,2	35	15,9	19	11,4

Hayvancılık desteklerinden yararlanmaya başladıktan sonra üreticilerin %48,7’si gelirlerinin değişmediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %46,2’si ise gelirlerinin arttığını bildirmişlerdir (Tablo 56).

Tablo 56: Üreticilerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanmaya Başladıktan Sonra Gelirlerindeki Değişim Durumu (%)

Desteklerden Yararlanma	Sayı	%
Arttı	163	46,2
Azaldı	18	5,1
Değişmedi	172	48,7
Toplam	353	100,0

Hayvancılık desteklerinin üreticilerin işletmelerini geliştirmelerine etkileri incelendiğinde, desteklerin işletmeyi geliştirmeye olumlu veya olumsuz etkisi oldukça yakın çıkmıştır. Üreticilerin %25,1'i desteklerin işletmelerinin gelişiminde etkili olduğunu söylemiştir. %24,8 ile üreticiler desteklerin işletmelerini geliştirmedeği yönünde fikir beyan etmişlerdir. Üreticilerin yarısı desteklerin işletmelerin gelişiminde kısmen etkili olduğunu belirtmiştir (Tablo 57).

Tablo 57: Hayvancılık Desteklerinin İşletmelerin Gelişimine Etkisi (%)

	Sayı	%
Evet	89	25,1
Hayır	88	24,8
Kısmen	177	50,0
Toplam	354	100,0

Hayvancılık için kullanılan desteklerin kullanma amacı incelendiğinde görüşülen üreticilerin %52,8'i aldıkları destekleri hayvanların bakım ve beslenmesine harcadığını belirtmekte olup daha çok hayvan sayısını artırmak için kullandıklarını belirtenlerin oranı %31'dir. Yeni ekipman aldığını söyleyen üreticilerin oranı ise %16,2'dir (Tablo 58).

Tablo 58: Desteklerin Kullanma Amacı (%)

Desteklerin kullanma amacı	Sayı	%
Hayvanların sayısını artırdım	128	31,0
Yeni ekipman aldım	67	16,2
Hayvanların bakım ve beslenmesine harcadım	218	52,8
Toplam	413	100,0

Görüşülen üreticilerin %46,1'i hayvancılık desteklemeleri konusunda en fazla bürokratik işlemlerden sorun yaşadığını belirtmiştir. %34,7'si fazla miktarda evrak istenmesi, %15,1'i ise fazla miktarda ücret istenmesinden şikayetçi olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 59).

Tablo 59: Hayvancılık Desteklerinde Karşılaşılan Sorunlar (%)

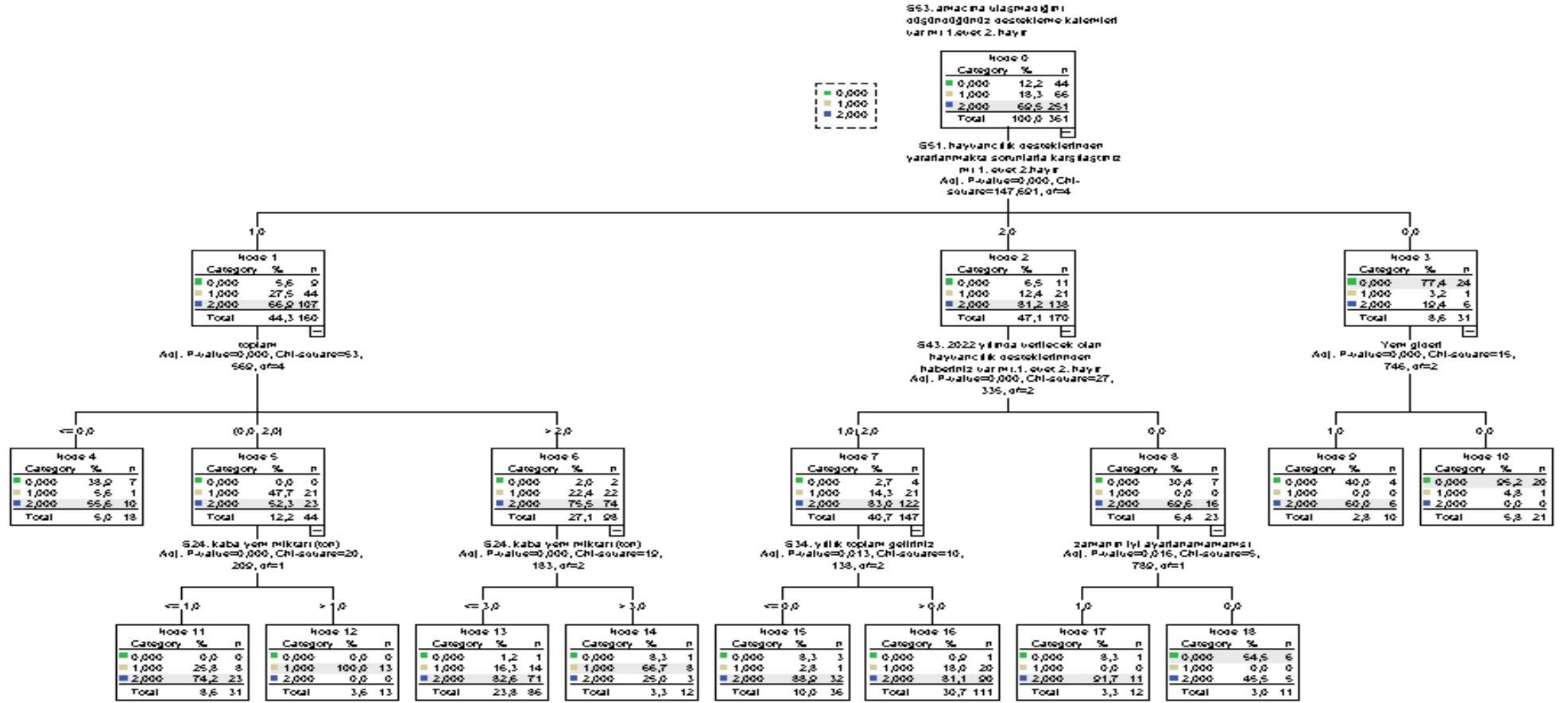
Karşılaşılan Sorunlar	Sayı	%
Bürokratik işlemler	101	46,1
Fazla miktarda evrak istenmesi	76	34,7
Fazla miktarda ücret istenmesi	33	15,1
Memurların bilgisizliği	9	4,1
Toplam	219	100,0

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üreticilere verilen hayvancılık desteklerinin amacına ulaşip ulaşmadığı değişkeni, karar ağacı algoritması olan CHAID algoritması kullanılarak incelenmiştir. Buna göre 18 düğümden oluşan bir regresyon ağacı ortaya çıkmıştır. Üreticilerin yaklaşık %70'i, bağımlı değişken olarak alınan hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaştığını, %18,3'ü ise ulaşmadığını düşünmektedir. Burada üreticilerin hayvancılık desteklerinden faydalanırken karşılaştıkları sorunlar, bağımlı değişkeni etkileyen en önemli değişkendir. Karar ağacı desteklerden faydalanırken sorun yaşıyıp/yaşamama durumuna göre 3 gruba ayrılmıştır. Hayvancılık desteklemelerinden faydalanırken sorun yaşayan üreticilerin (160 üretici) %27,5'i, hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaşmadığını düşünürken, hayvancılık desteklemelerinden faydalanırken sorun yaşamayanların %81,2'si hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaştığını düşünmektedir. Hayvancılık desteklemelerinden faydalanırken sorun yaşayan üreticilerin toplam yıllık geliri 10 bine kadar olan üreticilerin %47,7'si desteklerin amacına ulaşmadığını düşünmektedir. Geliri 10 bin liranın altında olan üreticilerin kaba yem üretim miktarı en fazla 20 ton olan üreticilerin tamamı hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaşmadığını düşünmektedir. Yıllık toplam gelirin bağımlı değişken olarak alındığı CHAID analizine göre: araştırmaya dâhil olan işletmelerin ortalama hayvancılıktan elde edilen yıllık geliri 2.602 lira, standart sapması 1,871 olarak bulunmuştur. Karar ağacına bakıldığında yıllık toplam geliri etkileyen en önemli faktör hayvansal üretim geliri olup, altı alt gruba ayrıldığı görülmektedir. Buna göre 3, 4, 5, 6 ve 7 numaralı gruplarda yıllık toplam gelir ortalaması eşit olup 4.000 liradır. Hayvansal üretim geliri olmayan üreticiler bitkisel üretim gelirine göre 2 gruba ayrılmaktadır. Bitkisel üretim geliri en fazla 40.000 olan üreticilerin ortalama yıllık geliri çok düşük iken, bitkisel üretim geliri 40.000'in üzerinde olanların ortalama yıllık geliri 4.000 liradır. Bitkisel üretim geliri en fazla 40.000 olan üreticiler tarım dışında başka faaliyetleri olma durumuna göre iki gruba ayrılmıştır. Tarım dışında başka faaliyeti olmayanlar, kendi işini yapanlar ve emekli olanların yıllık geliri çok düşük iken, memur, tarım işçisi ve özel sektörde çalışanların ortalama yıllık geliri 1.067 liradır.

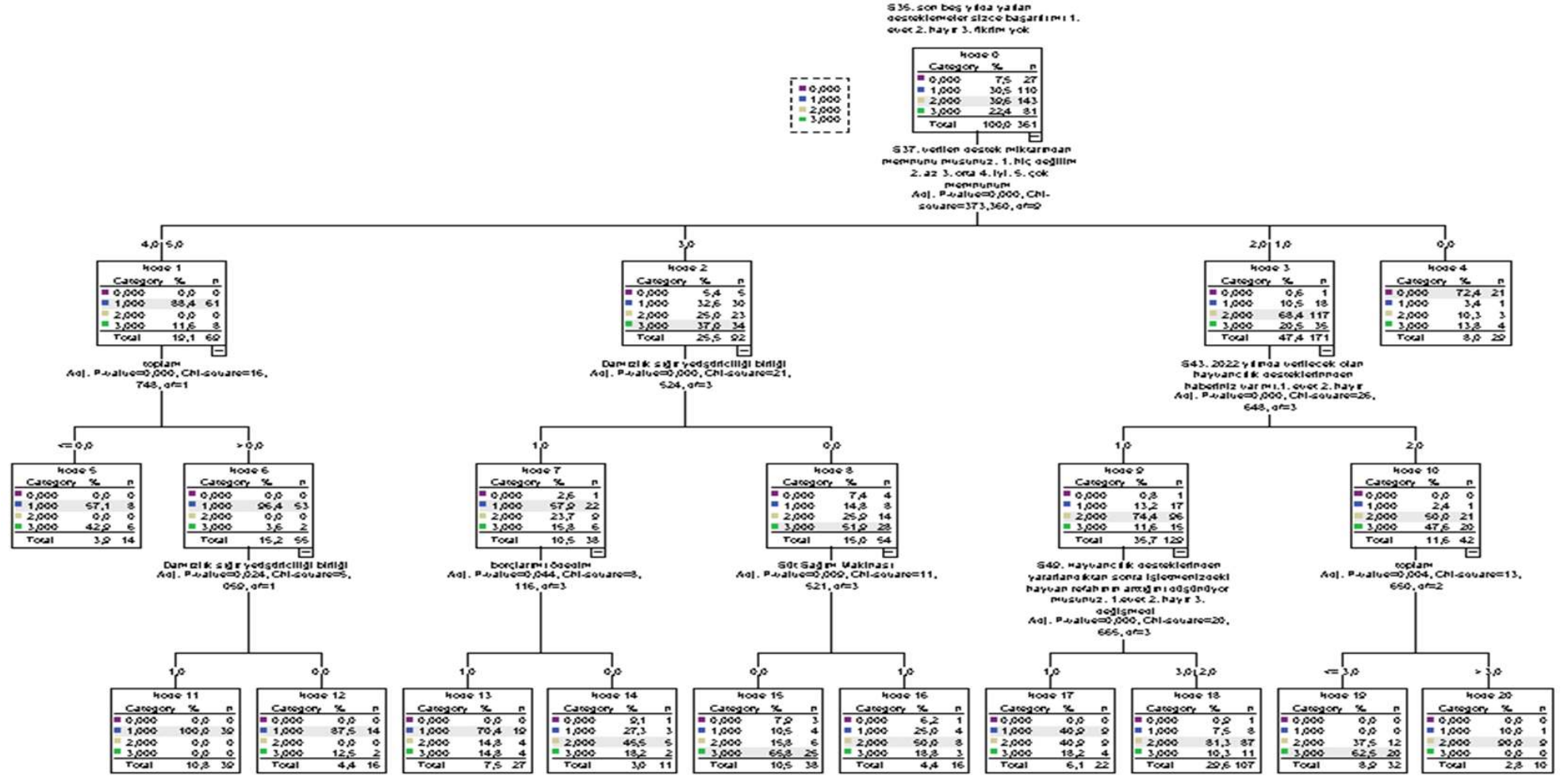
Son beş yılda yapılan desteklemelerin başarılı olup olmama durumunun bağımlı değişken olarak alındığı CHAID analizine göre; desteklemeleri başarılı bulan üreticilerin oranı %30,5'tir. Bu değişkeni etkileyen en önemli faktör üreticilerin desteklerden memnuniyet derecesidir. Verilen destekleri iyi ve çok iyi bulan üreticilerin %88,4'ü desteklemeleri başarılı bulmaktadır. Bu üreticilerden toplam geliri sıfırdan büyük üreticilerin %96,4'ü desteklemeleri başarılı bulmaktadır. Bunlarında Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan üreticilerin tamamı verilen desteklerden memnun oldukları görülmektedir. Verilen destek miktarından az derecede memnun olan üreticilerde Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan üreticilerin %57,9'unun verilen destekleri başarılı bulmaktadır. Bu üreticilerden borçlarını ödeyen

Üreticilerin %74,4 destekleri başarılı bulmaktadır. Verilen destek miktarından hiç memnun olmayan ve az derecede memnun olan üreticilerden 2022 yılında verilecek desteklemelerden haberi olan üreticilerin %74,4 son beş yıldı yapılan desteklemeleri başarılı bulmadığını bildirmiştir. Bu üreticilerden hayvancılık desteklemelerinden faydalandıktan sonra hayvan refahını artırmayı veya değiştirmeyi düşünmeyen üreticilerin %81,3 son beş yıldı yapılan desteklemeleri başarılı bulmazken; hayvan refahını artırmayı düşünen üreticilerin %40ı verilen destekleri başarılı bulmaktadır.

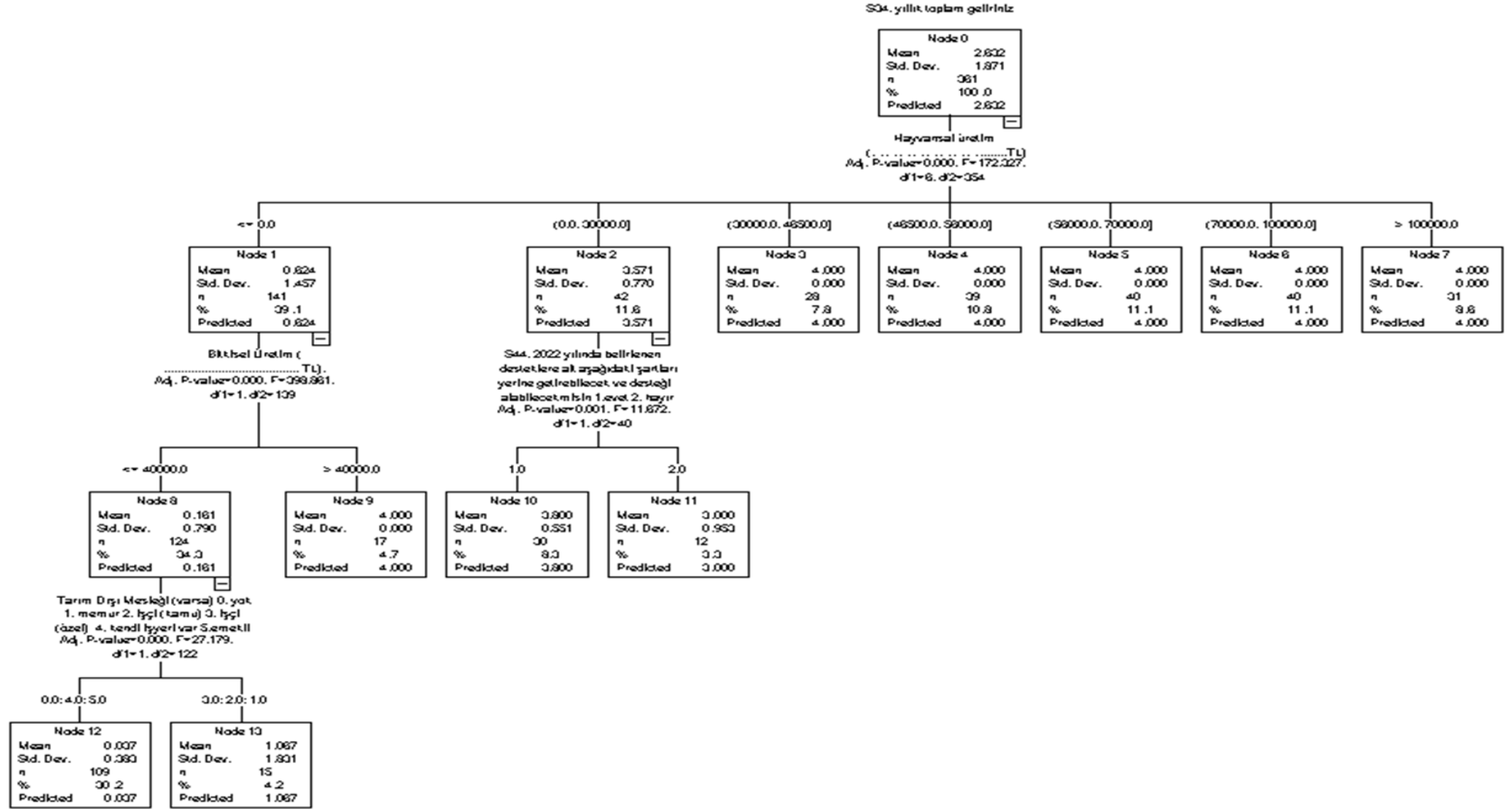

Şekil 2: Amacına Ulaşmadığı Düşünülen Destekleme Kalemlerine Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı ile Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi

Şekil 3: 2017-2021 Dönemi Hayvancılık Desteklemelerinin Başarılı Olma Durumlarına Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı ile Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi

Şekil 4: Yıllık Toplam Gelire Etki Eden Faktörlerin CHAID Diyagramı ile Oluşturulan Regresyon Ağacına Göre Analizi

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin %46,5'inin 51+ yaş ve üzerindeki yaş grubunda olduğu, %40,2'sinin 31-50 yaş grubunda olduğu, %12,7'sinin 18-30 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan 18 yaşın altındaki gençlerin hayvancılık faaliyetini çok fazla tercih etmediği, diğer gruplara nazaran genç diyebileceğimiz (18-30) grupta yer alan üreticilerin oranının da az olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda toplumda gençlik önemli bir kategoriye oluşturmaktadır. Gençlik dönemi UNESCO tarafından 15-25 yaş aralığında belirlenirken, Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) 12-24 yaş aralığını öngörmüştür. Türkiye ise BM'in belirlediği 12-24 yaş arasını gençlik dönemi olarak benimsemiştir. Yaş gruplarına göre üçten fazla destek alan üreticilerin (%18) daha yüksek yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu durum hayvancılık faaliyetinde tecrübe arttıkça hayvancılık desteklerinden faydalanma oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Görüşülen üreticilerin %32,7'si lise mezunu ve %28,8'i ise ilkokul mezunudur. Üreticilerin yeniliklerden haberdar olması, üretim kaynaklarını daha etkin kullanıp pazara yönelik üretim yapması, Pazarlama olanağı elde etmesi, desteklerden faydalanması eğitim seviyesi ile yakından ilgilidir. Üreticilerin yüksek eğitim seviyesi ile yatırım kararı vermesi arasında kuvvetli bir ilişkiden söz edilebilir. Zira beklenen durum eğitim seviyesi yükseldikçe bireyin daha fazla yatırım yapma arzusu duymasıdır (Sevimli, 2020). Türkiye'de genel olarak gençler tarımsal faaliyetleri özellikle kırsalda yaşamamak için tercih etmemektedir. Ancak son yıllarda özellikle gençlere yönelik tarımı teşvik edici desteklemeler uygulamaya konulmuştur. 2016-2018 yılları arasında uygulanan Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Uygulamalarında 47.775 genç çiftçilerin uygulamış olduğu projelere toplam 1,43 milyar lira hibe desteği verilmiştir. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP), Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi Uygulamaları ile hem gençlere iş imkanı sunulmakta, hem de tarımsal sanayi ve kırsal ekonomik altyapıya dinamizim katarak sürdürülebilirlik sağlanma amaçlanmaktadır. 2022-2024 yıllarını kapsayan Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Uygulamaları kapsamında, 2022 yılı içerisinde, kırsal alanda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden meslek yüksekokulları dahil üniversitelerin tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri eğitimi veren bölümlerinden mezun 1834 genç girişimcinin mahallinde uygulanan projelere toplamda 183 milyon 400 bin lira hibe desteği sağlanacağı bildirilmektedir (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü [TRGM], 2022).

Görüşülen üreticilerin %21'inin sosyal güvencesi olmamakla birlikte %39,6'sı SSK'lı ve %30,5'i ise Bağ-kur'lu olduklarını beyan etmiştir. Üreticilerin %95,3'ü 40 yıl ve altında

hayvancılık faaliyetini yürütmektedir. 40 yıl üzerinde üretim faaliyeti yürüten işletmelerin oranı ise %4,7'dir.

Üreticilerin %58,4'ü hen hayvancılık hem de bitkisel üretim gerçekleştirmekte olup, %37,4'ü sadece hayvancılık faaliyetini yerine getirmektedir. Küçükbaş hayvancılık faaliyeti gerçekleştiren işletme oranı %7,2 iken büyükbaş faaliyeti yürüten işletme oranı %75,6'dır. Her iki hayvancılık faaliyeti yapan hayvancılık işletmesi ise %13,9'dur. Türkiye'de küçükbaş hayvancılık faaliyeti giderek azalmakla birlikte, son yıllarda üreticilere verilen bakanlık destekleri küçükbaş hayvancılığı teşvik etmek üzere planlanmaktadır.

Görüşülen işletmelerin %18,5'i 10 ve altında büyükbaş hayvan sayısına sahip iken, %42,1'i 11-25, %30,4'ü 26-50 arasında hayvan varlığına sahiptir. Araştırma kapsamında görüşülen işletmelerde bulunan büyükbaş hayvanların %14,6'sı yerli, %15'i kültür ve %70,4'ü ise melez ırkına sahiptir. Küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapan işletmelerden 61 ve üzeri hayvan sayısına sahip işletme oranı %50'dir.

Görüşme neticesinde hayvancılık işletmelerinde makine, alet-ekipman sayısı toplam 238 işletmede traktör, 24 işletmede biçerdöver, 39 işletmede slaj makinası, 25 işletmede kamyon, 74 işletmede balya makinası, 99 işletmede yem kırma makinası, 23 işletmede süt soğutma tankı, 167 işletmede süt soğutma tankına sahip oldukları belirlenmiştir.

Görüşülen üreticilerden 196 üretici et ve süt üretimini birlikte yaparken, sadece süt üretimi yapan işletme sayısı 105 ve sadece et üretimi yapan işletme sayısı 34'dür. İşletmelerde ortalama günlük süt üretimi 14,5 litre olup, günlük inek sütü ortalaması 17,1 litre, manda sütü ortalaması 17,9, koyun sütü ortalaması 3 litre ve keçi sütü ortalaması 4,6 litredir. Üreticilerin % 54,1'i sütü kendisi işlerken, %29,9'u sütü mandıraya vermekte ve %16'sı ise paçal olarak değerlendirmektedir. Türkiye'de genel olarak üretilen sütün yalnızca yaklaşık %46'sı sanayiye aktarılabilir. Görüşülen işletmelerden 34 işletme besicilik faaliyeti yürütmekle birlikte, besiye alınan hayvan sayısı ortalama 12'dir. İşletmelerin %47'si besi hayvanlarını kurbanlık olarak, %50'si et kombinasına vererek değerlendirilmektedir.

Görüşülen üreticilerin %74,5'i yem sıkıntısı yaşama durumunun iklim şartlarına bağlı olarak yıldan yıla değişkenlik gösterdiğini, %14,1 ile de her zaman sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Hayvancılık faaliyetlerinde en büyük masraf unsuru olan kaba yem giderlerinin azaltılması için, araziye erişim ve arazinin verimli kullanılması kaçınılmazdır. Hayvan yetiştiriciliğinde kaba yem ihtiyacının karşılanması için meralar önemli bir alan olsa da, süt işletmeleri başta olmak üzere özellikle besicilikte yem maliyetleri önemli bir yere sahiptir. Üreticilerin %55,7'si kaba yem ihtiyaçlarını kısmen karşıladıklarını, %24,4'ü karşılayamadığını, % 19,3'ü ise tamamen karşıladıklarını belirtmektedirler. Üreticilerin

%43,2'si, mera alanlarının yeterli olduğunu belirtirken %40,4'ü kısmen yeterli olduğunu, %16,1' i ise yeterli olmadığı görüşündedir. 12. Kalkınma Planı'nda bu hususa vurgu yapılarak tarım ve gıda sektöründe politika ve tedbirler kısmında, hayvansal üretimde verim ve kalite yükseltilecek, en önemli hayvansal üretim girdisi olan yem maliyetlerinin azaltılmasına yönelik mera ıslah çalışmalarına hız verileceği, mera ıslah çalışmalarının otlatmaya yardımcı yapıların da kurulmasını içerecek şekilde bütüncül bir yaklaşımla sürdürüleceği, yönetim (amenajman) planlarının etkin uygulanmasının sağlanacağı ifadeleri yer almıştır. Planda, demografik dönüşümler ve kırsaldan göç neticesinde yeterince istifade edilmeyen meraların, orta ve büyük ölçekli besi ve süt sığırcılığı faaliyeti yürüten işletmelere münhasıran yem bitkileri üretimi amacıyla kiralama ve benzeri yöntemlerle kullanımını sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapılacağıda bildirilmiştir.

Görüşülen işletmelerde ortalama 30 ton kaba yem üretimi, 27 ton yem bitkisi üretimi, 23 ton çayırotu üretimi, 25 ton saman üretimi gerçekleştirilmektedir. Diğer yem bitkileri üretimi ortalamasının ise 45 ton olduğu görülmüştür.

Ankete katılan üreticilerin 40'ı yem bitkileri desteği almadığını beyan etmiştir. Yem bitkisi desteği alan üreticilerin %39,6'sı yem bitkileri desteğinin yem bitkileri alanını artırmadığını, %36,8'i ise artırdığını belirtmiştir. Görüşülen üreticilerden, 230 üretici suni tohumlamadan buzağı elde ettiğine dair bilgi vermiştir. Görüşülen işletmelerden 1-5 arasında buzağı elde eden işletme oranı %56,5 iken, 6-10 arasında buzağı elde eden işletme oranı %37,8 ve 10 üzeri buzağı elde eden işletme oranı ise %5,7'dir.

Suni tohumlama yapılan hayvanların gebe kalmamasının nedenlerine verilen yanıtlardan en önemli nedenin zamanın iyi ayarlanamaması olduğu görülmektedir. İşletmeler genel olarak değerlendirildiğinde; çiftçilerin hayvanlarına suni tohumlama yaptırdığı yüksek skorlu çıkmıştır.

Görüşülen üreticilerden 225 üretici buzağı desteklemesi, 162 üretici yem bitkileri desteklemesinden faydalandığını belirtmiştir. Üreticilerin en fazla faydalandığı destek buzağı desteğidir. Üreticilerin %39,6'sı son beş yılda yapılan desteklemeleri başarısız bulurken, %30,5'i başarılı bulmaktadır. Üreticilerin %22,4'ü ise fikir beyan etmemiştir.

Toplam büyükbaş hayvan sayısı içerisinde en yüksek payı %47,4 ile 11-30 baş aralığında büyükbaş hayvanı olan işletmeler oluşturmaktadır. Bunu %21,1 ile 31-50 baş aralığındaki işletmeler takip etmektedir.

Ankete katılan üreticilerin %82'sinin küçükbaş hayvanı olmadığı dolayısıyla faydalandıkları desteklerin küçükbaş hayvanlar ile ilgili olmadığı anlaşılmıştır. Küçükbaş

hayvancılık desteklerinden faydalanan üreticilerin %11,4' ü 51 baş üzerinde küçükbaş hayvana sahip işletmeler oluşturmaktadır.

Üreticiler, yapılan desteklemelerden buzağı desteklemesi ve yem bitkileri desteklemelerini bölge açısından en önemli destekleme kalemleri olarak görmektedir. Yine üreticilerin en fazla artırılmasını istediği destekleme kalemi buzağı destekleridir. Üreticiler, mazot gübre desteği, buzağı desteği, çoban desteği, yem bitkileri desteklemesi, makine ekipman ve hibe desteklerinin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Üretici beyanlarına göre en fazla üye olunan örgüt damızlık sığır yetiştiricileri birliği olup, ve Ziraat odasıdır.

Üreticiler, verilen destekleri daha çok köye asılan afiş ve broşürlerden, dağıtılan kitapçıklardan öğrenirken, köye gelen Tarım Bakanlığı personelleri de onların desteklemelerden haberdar olmalarını sağlayan diğer önemli bir kanal olarak görülmektedir.

Hayvancılık desteklerinden yararlanmaya başladıktan sonra üreticilerin %48,7'si gelirlerinin değişmediğini, %46,2'si ise gelirlerinin arttığını bildirmişlerdir. Bu oran azımsanmayacak bir oran olup, verilen desteklerin üreticilere katkı sağladığını göstermektedir.

Üreticiler tarımsal desteklerin işletmelerinin gelişiminde % 25,1'i etkili olduğunu, %24,8'i ise tarımsal desteklerin işletmelerini gelişiminde etkili olmadığını beyan etmişlerdir.

Hayvancılık için kullanılan desteklerin kullanma amacı incelendiğinde görüşülen üreticilerin %52,8'i aldıkları destekleri hayvanların bakım ve beslenmesine harcadığını belirtmektedir. Görüşülen üreticilerin %31'i ise aldıkları destekleri daha çok hayvan sayısını artırmak için kullandıklarını söylemektedir. Bu durum Bayburt İlinde hayvancılık yapan çiftçilerin yaptıkları hayvancılık faaliyetlerini sürdürülebilirlik açısından hayvancılık desteklerinin önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üreticilere verilen hayvancılık desteklerinin amacına ulaşp ulaşmadığı, yıllık toplam geliri etkileyen değişkenleri ve son beş yılda verilen desteklemelerin başarı durumunu incelemek amacı ile karar ağaçları yöntemlerinden biri olan CHAID metodu kullanılmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üreticilere verilen hayvancılık desteklerinin amacına ulaşp ulaşmadığı değişkeni, karar ağacı algoritması olan CHAID algoritması kullanılarak incelenmiştir. Buna göre 18 düğümden oluşan bir regresyon ağacı ortaya çıkmıştır. Üreticilerin yaklaşık %70'i, hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaştığını, %18,3'ü ise ulaşmadığını düşünmektedir. Burada üreticilerin hayvancılık desteklerinden faydalanırken karşılaştıkları sorunlar, bağımlı değişkeni belirleyen en önemli değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Karar ağacı desteklerden faydalanırken sorun yaşıyıp/yaşamama durumuna göre 3 gruba ayrılmıştır. Hayvancılık desteklemelerinden

faydalanırken sorun yaşayan üreticilerin (160 üretici) %27,5'i, hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaşmadığını düşünürken, hayvancılık desteklemelerinden faydalanırken sorun yaşamayanların %81,2'si hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaştığını düşünmektedir. Hayvancılık desteklemelerinden faydalanırken sorun yaşayan üreticilerin toplam yıllık geliri 10 bine kadar olan üreticilerin %47,7'si desteklerin amacına ulaşmadığını düşünmektedir. Geliri 10 bin liranın altında olan üreticilerin kaba yem üretim miktarı en fazla 20 ton olan üreticilerin tamamı hayvancılık desteklemelerinin amacına ulaşmadığını düşünmektedir.

Yıllık toplam gelirin bağımlı değişken olarak alındığı CHAID analizine göre: yıllık toplam geliri etkileyen en önemli faktör hayvansal üretim geliri olup, altı alt gruba ayrıldığı görülmektedir. Buna göre 3, 4, 5, 6 ve 7 numaralı gruplarda yıllık toplam gelir ortalaması eşit olup 4.000 liradır. Hayvansal üretim geliri olmayan üreticiler bitkisel üretim gelirine göre 2 gruba ayrılmaktadır. Bitkisel üretim geliri en fazla 40.000 olan üreticilerin ortalama yıllık geliri çok düşük iken, bitkisel üretim geliri 40.000'in üzerinde olanların ortalama yıllık geliri 4.000 liradır. Bitkisel üretim geliri en fazla 40.000 lira olan üreticiler tarım dışında başka faaliyetleri olma durumuna göre iki gruba ayrılmıştır. Tarım dışında başka faaliyeti olmayanlar, kendi işini yapanlar ve emekli olanların yıllık geliri çok düşük iken, memur, tarım işçisi ve özel sektörde çalışanların ortalama yıllık geliri 1.067 liradır.

Son beş yılda yapılan desteklemelerin başarı olup olmama durumunun bağımlı değişken olarak alındığı CHAID analizine göre; üreticilerin %30,5'i desteklemeleri başarılı bulmaktadır. Bu değişkeni etkileyen en önemli faktör üreticilerin desteklerden memnuniyet derecesidir. Verilen destekleri iyi ve çok iyi bulan üreticilerin %88,4'ü desteklemeleri başarılı bulmaktadır. Bu üreticilerden toplam geliri sıfırdan büyük üreticilerin %96,4'ü desteklemeleri başarılı bulmaktadır. Bu durum bize yapılan desteklemelerden gereği gibi faydalanan üreticilerin, yani gelir artışı sağlayan üreticilerin desteklemelerden memnun kaldığı görülmektedir. Bu memnuniyet oranı içerisinde en yüksek oran Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan üreticilerin oldukları görülmektedir. Diğer yandan destek miktarından az derecede memnun olan üreticilerde Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye olan üreticilerin %57,9'unun verilen destekleri başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir. Burada Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye olmanın desteklemelerden faydalanma oranına katkı sağladığı sonucunu çıkarabiliriz. Verilen destek miktarından hiç memnun olmayan ve az derecede memnun olan üreticilerden 2022 yılında verilecek desteklemelerden haberi olan üreticilerin %74,4'ü son beş yılda yapılan desteklemeleri başarılı bulmadığını bildirmiştir. Bu üreticilerden hayvancılık desteklemelerinden faydalandıktan sonra hayvan refahını artırmayı veya değiştirmeyi

düşünmeyen üreticilerin %81,3'ü son beş yılda yapılan desteklemeleri başarılı bulmazken; hayvan refahını artırmayı düşünen üreticilerin %40'ı verilen destekleri başarılı bulmaktadır.

Bayburt, tarım ve hayvancılıkla geçinen bir bölge olarak, çiftçilerin hayvancılık desteklerinden yararlanma düzeyinin analizi, hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük bir önem taşımaktadır. Çiftçilerin bu desteklerden nasıl yararlandıkları, çevresel sürdürülebilirlik açısından da önemli olması ve hayvancılık desteklerinin etkili kullanımı, kırsal alanların kalkınmasına katkıda bulunarak toplumsal refahın artmasına yardımcı olabilecek, göçü azaltabilir ve kırsal nüfusun yerinde kalmasını teşvik edebilecek güce sahiptir. Mevcut sonuçlarımız hayvancılık desteklerin etkili bir şekilde kullanılması, çiftçilerin gelir düzeylerini artırması, sürdürülebilir hayvancılık uygulamalarının benimsenmesine yardımcı olması nedeniyle sürdürülebilir rekabet edebilir hayvancılık stratejilere yönelik politikaların belirlenmesi süreçlerinde önemli katkı ve fayda sağlayabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alhas Eroğlu, N. (2017). *Samsun ilinde hayvancılık desteklerinin besi işletmelerinin üretim ve gelirlerine etkileri* (Doktora tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 468190).
- Bayraktar, B. (2017). Bayburt'ta organik tarım ve hayvancılığın mevcut durumu. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 5(13), 1762-1768.
- BİTOM (2023). Bayburt Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2023 Çalışma raporu. <https://bayburt.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C3%87ALI%C5%9EMA%20RAPORU%202023.pdf> adresinden edinilmiştir.
- CHAID (2024). Re: Chi-square Automatic Interaction Detector. Retrieved from: <https://www.statisticssolutions.com/free-resources/directory-of-statistical-analyses/chaid/>.
- Çiçek, A., & Erkan, O. (1996). *Tarım ekonomisinde araştırma ve örnekleme yöntemleri*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No 12, Ders Notları Serisi 6.
- Çukur, F., Demirbaş, N., & Yıldız, Ö. (2009). Avrupa birliği perspektifinden Türkiye'de süt sığırcılığı sektöründeki gelişmeler. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13(4), 31-39.
- Demir, N., & Yavuz, F. (2010). Hayvancılık destekleme politikalarına çiftçilerin yaklaşımlarının bölgelerarası karşılaştırmalı analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 41(2), 113-121.
- DOKAP (2023). Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölge Kalkınma Programı 2021-2023. Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. https://www.dokap.gov.tr/Upload/Genel/dokap-bolge-kalkinma-programi-2021-2023-pdf-574599-rd_6.pdf adresinden edinilmiştir.
- Ertuğrul, C. (2000). Hayvancılık sektöründe destekleme politikalarının analizi ve üretim artışı için gerekli önlemler. *Hayvancılık Kongresi-II (21-22 Kasım)*, Ankara.
- Eyduran, E. (2008). Usage of penalized maximum likelihood estimation method in medical research: an alternative to maximum likelihood estimation method. *Journal of Research in Medical Sciences*, 13(6), 325-330.
- FAO. (2023). Re: Crops and livestock products. Retrieved from <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> adresinden edinilmiştir.
- Gordon, A., Breiman, L., Friedman, J., Olshen, R., & Stone, C. J. (1984). Classification and regression trees. *Biometrics*, 40(3), 874.
- Gül, U. (2023). Kırmızı et durum ve tahmin 2023 Raporu. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20DurumTahmin%20Raporlar%C4%B1/2023%20DurumTahmin%20Raporlar%C4%B1/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1%20Et%20Durum%20Tahmin%20Raporu%202023374%20TEPGE.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Hasar, M. (2021). *Bingöl ilinde çiftçilerin hayvancılık desteklerinden faydalanma düzeylerinin analizi*. (Yüksek lisans tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 674488)
- IRAP. (2024). Bayburt Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü İl afet risk azaltma planı. <https://bayburt.afad.gov.tr/kurumlar/bayburt.afad/II-Planlari/Bayburt-IRAP.pdf> adresinden edinilmiştir.

- Koçak, M. (2007). *Kars ilinde hayvancılık sektörüne yönelik yatırım teşviklerinin uygulanmasına ait bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 211091).
- Nigün, A., & Yılmaz, H. (2015). Türkiye’de uygulanan hayvansal üretimi destekleme politikalarının süt sığırcılığı işletmelerine yansımaları: Burdur ili örneği. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 44-54.
- Saçlı, Y. (2005). *Türkiye sığırcılığında alternatif gelişme olasılıkları ve geleceğe ilişkin politikaların belirlenmesi üzerine bir araştırma*. (Doktora tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 169665).
- SBB (2024). 2024 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı . <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/10/2024-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Sevimli, L. (2020). *Büyükbaş hayvancılık desteklemelerinin hayvancılığa ve yerel ekonomiye katkıları*. (Doktora tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 625375).
- TİGEM. (2023). 2023 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü. <https://www.tigem.gov.tr/Folder/CarouselDosyasi/d722366d-7a4d-4929-ab06-10bc2614778e.pdf> adresinden edinilmiştir.
- TOB. (2024a). *Faaliyet raporları tarım ve orman*. Tarım ve Orman Bakanlığı. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Plan-Program-Ve-Faaliyet-Raporlari/faaliyet-raporlar%c4%b1> adresinden edinilmiştir.
- TOB (2024b). Hayvancılık Destekleri. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Hayvancilik-Desteklemeleri>
- TÜİK. (2024). Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı. <https://data.tuik.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- TÜİK. (2024a). Büyükbaş Hayvan Varlığı. <https://data.tuik.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- TÜİK. (2024b). Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Varlığı TÜİK Veri Tabanı. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-2023> adresinden edinilmiştir.
- TRGM. (2022 Mayıs 19). Hibe programlarımızla gençlerimizin yanındayız. <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Haber/533/Hibe-Programlarimizla> Genclerimizin-Yanindayiz adresinden edinilmiştir.
- Yavuz, H. (2016). *Hayvancılık destekleme politikalarının tarımsal işletmeler açısından değerlendirilmesi: Amasya ili örneği*. (Yüksek lisans tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 436423).

EKLER

Ek 1: Anket Formu

BAYBURT İLİNDE ÇİFTÇİLERİN HAYVANCILIK DESTEKLERİNDEN YARARLANMA SEVİYELERİNİN ANALİZİ

Anketin Yapıldığı

İl: Bayburt

İlçe:

Köy:

İşletmenin il/ilçe merkezine uzaklığı (km):

A. İŞLETMELERİN SOSYO-DEMOGRAFIK ÖZELLİKLERİ

S1. İşletme Yöneticisinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyeti	Yaşı	Öğrenim durumu	Medeni Durumu	Tarım Dışı Mesleği (varsa)	Sosyal Güvence Durumu
Kadın ()	18 yaş altı ()	Okur yazar değil ()	Evli ()	Memur ()	Emekli Sandığı ()
Erkek ()	18-30 ()	Okur yazar ()	Bekar ()	İşçi (kamu) ()	SSK ()
	31-50 ()	İlkokul ()	Boşanmış ()	İşçi (Özel) ()	Bağ-Kur ()
	51 ve üstü ()	Ortaokul ()		Kendi işyeri var ()	Yeşil Kart ()
		Lise ()		Emekli ()	Sosyal Güvence Yok ()
		Yüksekokul ()			
		Lisans ()			
		Yüksek Lisans ()			
		Doktora ()			

S2. İşletmedeki Nüfusun Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	İşletmede aktif çalışma durumu	Sosyal Güvence durumu

B. HAYVANCILIK İŞLETMELERİ İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

S3. İşletmenizin tipi aşağıdakilerden hangisidir?

() Hayvancılık İşletmesi () Karışık İşletme (Hayvancılık + Bitkisel Üretim) () Bitkisel Üretim

S4. Kaç yıldır hayvancılık faaliyeti yapıyorsunuz?.....

S5. İşletmenizin hayvancılık faaliyet alanı nedir?

() Küçükbaş () Büyükbaş () Her ikisi () Diğer.....

S.6 İşletmenizdeki mevcut hayvan sayısı nedir?

Büyükbaş	Yerli	Melez	Kültür	Toplam
Manda				
İnek				
Düve				
Dana				
Buzağı				
Boğa				
Küçükbaş	Yerli	Melez	Kültür	Toplam
Koyun				
Keçi				

Ek 1: Anket Formu

Kuzu				
Oğlak				
Koç				
Teke				

S7. İşletmenizde aşağıdaki alet ekipmanlardan hangileri var?

- ☐ Traktör ☐ Biçerdöver ☐ Silaj Makinesi
☐ Kamyon ☐ Balya Makinesi ☐ Yem Karma Makinesi
☐ Süt Soğutma Tankı ☐ Süt Sağım Makinası ☐ Diğer.....

S8. Barınak tipi nedir?

- ☐ Kerpiç ☐ Betonarme ☐ çadır tipi ☐ Diğer

S9. Barınak sisteminiz nedir?

- ☐ Açık sistem ☐ Kapalı sistem ☐ Yarı açık sistem ☐ Açık ve kapalı sistem

S10. Barınak planını neye göre yaptınız?

- ☐ Proje ile ☐ Kendi tecrübelerimle
☐ Babadan/dededen kalma ☐ Örnek/ yardım alarak
☐ Diğer.....

S11. Barınak havalandırma sistemi nedir?

- ☐ Pencere ☐ Havalandırma Bacası ☐ Pencere + Baca
☐ Çatı Duvar Arası Şerit Havalandırma ☐ Diğer.....

S12. İşletmedeki üretim tipi nedir?

- ☐ Süt üretimi ☐ Et üretimi (besicilik) ☐ Süt ve et üretimi

S13. Süt üretimi yapıyorsanız bir hayvandan ortalama günlük kaç litre süt elde ediyorsunuz(kg)

	Yerli	Melez	Kültür
İnek			
Manda			
Koyun			
Keçi			
Laktasyon(sağım) ay (gün)			

S14. Üretilen sütü nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ☐ Mandıraya veriyorum ☐ Kendim işliyorum ☐ Her ikisi de

S15. Besiye alınan hayvan sayısını belirtiniz? (baş/dönem)

	Yerli	Melez	Kültür
Sığır			
Koyun			
Keçi			
Diğer.....			

S16. Yapılan besiciliğin türü nedir?

- ☐ Kurban besisi ☐ Kombina besisi ☐ Diğer

Ek 1: Anket Formu

S17. Besi sonunda ürettiğiniz eti nasıl değerlendiriyorsunuz?

() Et Süt Kurumuna veriyorum () Kasaplara veriyorum () Kendim kesiyorum () Diğer...

S18. Hayvancılık faaliyetini yapma amacınız nedir?

() Ev İhtiyacı () Ticari () Her ikisi () Verilen destekler

S19. Hayvancılıkta en önemli harcama kalemlerinizi önceliğe göre (1'den 5'e kadar) sıralayınız?

() Yem gideri () İlaç gideri () Barınak bakım, onarım gideri
() Nakliye gideri () Veteriner hizmetleri () Diğer(belirtiniz).....

S20. Yıl içerisinde hayvanlarınız ahırda/ağılda ne kadar süre kalıyor?

() Kış boyunca ahırda () Bütün yıl boyunca ahırda () Diğer

S21. Köyünüzün merası alan bakımından hayvancılık için yeterli mi?

() Evet () Hayır () Kısmen

S22. Hayvanların kaba yem ihtiyacını yeteri kadar karşılayabiliyor musunuz?

() Evet () Hayır () Kısmen

S23. İşletmede kaba yem sıkıntısı oluyor mu?

() Her zaman oluyor
() Mevsime bağlı olarak yıldan yıla değişiyor
() Olmuyor
() Diğer

S24. Kaba yem olarak ne üretiyorsunuz, yılda ne kadar üretiyorsunuz?

Ürünler	Üretim Miktarı (Ton)
Yem Bitkisi	
Çayırotu	
Saman	
Diğer	

S25. Kaba yem ihtiyacının ne kadarını üretiyorsunuz?

() Tamamını () Çoğunu () Yarısını () Bir kısmını () Hiç

S26. Yem bitkileri desteği aldı iseniz yem bitkileri ekim alanını artırdınız mı?

() Evet () Hayır () Kısmen

S27. İşletmenizde suni (fabrika) yemi kullanıyor musunuz?

() Evet () Hayır

S28. İşletmenizde suni tohumlama yaptırıyor musunuz?

() Evet () Hayır

S29. İşletmenizde 2021 yılında suni tohumlama yapılan hayvanlardan kaç adet buzağı elde edildi?

(.....)

Ek 1: Anket Formu

S30. Suni tohumlamadan hayvan gebe kalmıyorsa sebebi sizce nedir? (önem sırasına göre 1...5)

- ☐ İneklerin iyi beslenmemesi ve bakımsız olması
- ☐ Zamanını iyi ayarlayamıyoruz
- ☐ 2. ve 3. tohumlamayı takip etmiyoruz
- ☐ Veterinerlerimizin dikkatsizliği
- ☐ Hayvanların cinsinden

S31. Tabii tohumlama yaptırıyorsanız hangi yöntemi kullanıyorsunuz? (önem sırasına göre 1...5)

- ☐ Sürüdeki boğalardan tohumlanıyor.
- ☐ Köyün ortak boğasından yararlanıyoruz
- ☐ Kendi boğama aşı yaptırıyoruz
- ☐ Diğer (belirtiniz).....

S32. Hayvanlar gebe kalmıyorsa sizce sebebi nedir? (önem sırasına göre 1...5)

- ☐ Boğasızlık
- ☐ Hastalıklar
- ☐ Suni tohumlamada zamanlama yanlışlığı
- ☐ Tabii tohumlamanın zamanında yapılmaması
- ☐ Kızgınlık tespitinde yapılan hatalar
- ☐ 2. ve 3. tohumlamanın yapılmaması
- ☐ Diğer (belirtiniz).....

C. ÜRETİCİLERİN HAYVANCILIK DESTEKLEMELERİ İLE İLGİLİ YAKLAŞIMLARI

S33. Bakanlıktan son beş yıl içerisinde aldığınız bir destek var mı?

- ☐ Hayır
- ☐ Evet

Evet, ise son beş yıl içerisinde aldığınız toplam destek miktarını ve kalemini belirtiniz?

Destek türü	Aldığınız Destek Miktarı (TL)
Yem Bitkileri Desteklemesi	
Anaç Sığır Desteklemesi	
Anaç Manda Desteklemesi	
Anaç Koyun-Keçi Desteklemesi	
Buzağı Desteklemesi	
Malak Desteklemesi	
Atık (Aşılama Sonrası Yavru Atığı) Desteklemesi	
Çoban-Sürü Yöneticisi Desteklemesi	
Arılı Kovan Desteği	
Süt Desteklemesi	
Su Ürünleri Desteklemesi	
Tazminatlı Hayvan Hastalıkları Desteklemesi	
Organik Hayvancılık Desteği	
Besilik Erkek Sığır Desteği (kesim)	
Diğer	
Toplam Alınan Destek Miktarı (son beş yıl)	

S34. Yıllık toplam geliriniz ne kadardır (.....TL)

- Bitkisel Üretim (..... TL)
- Hayvansal üretim (..... TL)
- Sosyal Güvenlik (..... TL)
- Destek, Teşvik (..... TL)
- Diğer Gelir (..... TL)

Ek 1: Anket Formu

S35. Son 5 yılda yapılan desteklemeler sizce başarılı mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Fikrim yok

S36. Yapılan desteklemelerden hangileri bölgeniz için önemlidir? (önem sırasına göre 1.....5)

☐ Yem Bitkileri Desteklemesi	☐ Çoban-Sürü Yöneticisi Desteklemesi
☐ Anaç Sığır Desteklemesi	☐ Arılı Kovan Desteği
☐ Anaç Manda Desteklemesi	☐ Süt Desteklemesi
☐ Anaç Koyun-Keçi Desteklemesi	☐ Su Ürünleri Desteklemesi
☐ Buzağı Desteklemesi	☐ Organik Hayvancılık Desteği
☐ Malak Desteklemesi	☐ Besilik Erkek Sığır Desteği (kesim)
☐ Atık (Aşılama Sonrası Yavru Atığı) Desteklemesi	☐ Diğer
☐ Tazminatlı Hayvan Hastalıkları Desteklemesi	

S37. Verilen destek miktarından memnun musunuz?

- ☐ Hiç ☐ Az ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi

S38. Sizce şu anda uygulanan destekleme politikalarına ek olarak bölgenizde başka hangi tür bir destekleme sistemi uygulanabilir?

.....

S39. Destekleri hangi kanallar vasıtasıyla öğreniyorsunuz? (önem sırasına göre 1.....5)

- ☐ Televizyondan
☐ Köye asılan afiş ve broşürlerden, dağıtılan kitapçıklardan
☐ Üyesi olduğum üretici örgütünden
☐ Tarım danışmanlarından
☐ Köye gelen Tarım Bakanlığı personelinden
☐ İnternet (Tarım Bakanlığı internet sayfası)
☐ Diğer

S40. Herhangi bir üretici örgütüne üye misiniz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

Üye iseniz hangisi?

- ☐ Ziraat odası başkanlığı
☐ Damızlık sığır yetiştiriciliği birliği
☐ Damızlık koyun – keçi yetiştiricileri birliği
☐ Hayvancılık faaliyeti yürüten tarımsal amaçlı kooperatif
☐ Diğer

S41. Hayvancılık desteklerinden yararlanabilmeniz için mutlaka bir üretici örgütüne üye olmanız gerektiğini biliyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

S42. Cevap hayır ise neden bir üretici örgütüne üye değilsiniz? (önem sırasına göre 1...5)

- ☐ Birlik kayıt ve aidatları çok yüksek
☐ Hayvan sayım kayıt olmak için yetersiz kalıyor
☐ Üretici örgütlerinin faydalı olmadığını düşünüyorum.
☐ İşlemleri çok fazla
☐ Gerek duymuyorum

Ek 1: Anket Formu

S43. 2022 yılında verilecek olan hayvancılık desteklerinden haberiniz var mı?

() Evet () Hayır

S44. 2022 yılında belirlenen desteklere ait aşağıdaki şartları yerine getirebilecek ve desteği alabilecek misin?

() Evet () Hayır

S45. Hayır ise neden almayacaksınız?

- () Suni tohumlama yaptırmadım
() Hayvanlar melez veya saf değil
() DSYB-DKKYB(Damızlık Sığır Yetiştir. Birliğine – Damızlık koyun-keçi Yetiştir. Birliğine)’ne üye değilim
() 5’den az damızlık ineğim var
() Aşı/Küpe yaptır(a)madım
() Diğer (belirtiniz).....

S46. Aşağıda belirtilen ve 2022 yılında verilecek olan desteklemeler içerisinde yer alan unsurlardan hangisi sizce hayvancılığın gelişmesinde daha etkili olacaktır? (önem derecesine göre sıralayınız 1.....5)

- () Damızlık hayvan yetiştiricilerine doğrudan destekleme ödemesi yapılması,
() Gıda kontrolünün sağlanması, hastalıklarla mücadele, denetim hizmetlerinin sağlanması, hayvan bakım ve beslenmesi ve yem bitkileri üretimi için veteriner hekim/ziraat mühendisi çalıştırılması için destek verilmesi,
() İlinizde içinde olduğu sözleşmeli besicilik yapan illerde et destekleme primi ödenmesi,
() Su ürünleri desteği,
() Süt teşviki,
() Programlı aşılama doğrudan aşı yapılan işletmeye hayvan başı destek verilmesi,
() Hayvan gen kaynaklarının korunması yerinde korunması ve geliştirilmesi için hayvan başına ödeme yapılması
() Ye bitkileri desteği,
() Diğer.....

S47. Hayvancılık desteklerinden yararlanmaya başladıktan sonra tarımsal gelirinizde nasıl bir değişim oldu?

() Arttı () Azaldı () Değişmedi

S48. Hayvancılık desteklerinden yararlanmak işletmenizin geliştirilmesinde etkili oldu mu?

() Evet () Hayır () Kısmen

S49. Hayvancılık desteklemelerinden yararlandıktan sonra işletmenizdeki hayvan refahının arttığını düşünüyor musunuz?

() Evet () Hayır () Değişmedi

S50. Destekleri kullanım amaçlarınızı belirtir misiniz?

A. TARIMSAL AMAÇLI

1. HAYVANCILIK

- () Hayvanlarımın sayısını arttırdım
() İşletmeme daha geliştirilmiş alet ekipmanlar aldım
() Hayvanların bakım ve beslenmesine harcadım

2. BİTKİSEL ÜRETİM

- () Tarla aldım
() Meyvecilik tesisi kurdum
() Yeni tarlalar kiralayıp ekim alanımı arttırdım

B. TARIM DIŞI AMAÇLI

- () Şehirden ev aldım () Çocuğumu evlendirdim
() Araba aldım () Borçlarımı ödedim
()

Diğer.....

Ek 1: Anket Formu

S51. Hayvancılık desteklemelerinden yararlanmakta sorunlarla karşılaştınız mı?

() Evet

() Hayır

Evet İse;

() Bürokratik iş ve işlemler istenmesi

() Fazla miktarda evrak istenmesi

() Fazla miktarda ücret

() Memurların bilgisizliği

() Diğer.....

S52. Hangi destekleme kalemlerinin artırılmasını isterdiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

S53. Amacına ulaşmadığını düşündüğünüz destekleme ödeme kalemleri var mı?

() Evet

() Hayır

Evet ise belirtiniz;

.....

.....

.....

.....

.....

